

מוסיף כל מה שעולה דעתו :
(קנה) בירושלמי חיפה טעה ולא הזכיר גשמים

בתחיתיה המחים וזכר קודם
שומע תפלה מזכיר בש"ת אצל בנמ' דיון בפי'
תפלה השמר לא משמע כן, וכ"כ רב אלפס וברא"ש
בתוס' פ' תפלה השמר. בירושלמיאיה עומד בטל
והזכיר של גשם מחזירין אותו פירו' בימות הקיץ וכן
הלכה למעשה שאם לא עמד בטל והזכיר של גשם
מחזירין אותו. והם לא הזכיר משניהם כלל
מחזירין אותו וזכר קאמר בירושלמי קאי בגשם
והזכיר על חין מחזירין אותו לכן יש בני אדם
שאוהב כל השנה טל ומחוך שהם רגילים כן אם
בימות הגשמים שכן לומר מוריד הגשם חין
מחזירין אותו עכ"ל התוספות. ובתוס' של רבי'
יודא לא משמע כן. ומ"מ כמה גדולים פסקו
כמו בירושלמי הגה"ה בסמ"ק. ובסדר ברכות
של מהר"ם כתוב דק' בהזכרה בני אדם הזכיר
טל ולא גשם אצל לא בשא"ל סמ"ק הגה"ה בספרד
טובין להזכיר טל בימות החמה בתחיתיה המחים
וכן בחט"י וברפרט ומנהג טוב קודם ובאשכנז
חין מזכירין : (קנה) מזהר"ם ובה לומר תשעים
פעמים אחת גבור עד משיב הרוח כנגד ל' יום
שאומרים אותו ג' פעמים בכל יום דהשתא אם
יהי מסופק אם הזכיר לא. לא היה לרין
לחזור. והזכר' פרץ כתב לא חזין לרבין קשישי
דעבדי הכי וברא"ש הככים לסדרת מזהר"ם :
(קנה) הא דתיבא כל הכתוב לרבים חין מכניין אותו
ליחד וליוחד חין פסקו פסוק בזמן
היינו במתרגם הפסוק אין הקורא פסוק בזמן
שמכוון לקרות אצל פסוק או תפלה ותחנונים לא
והזכר רבי' יוכי כתב דוקא כל המזמור אצל כשהוא
מתפלל ואומר פסוקים הנה והנה יכול לשתות וכ"כ
ברא"ש לה"ט : (קנה) בספרד מזכירין טל בימות
החמ' דברכה השנים ולא באשכנז גם בלפרט
ואיטליא מזכירין : (קנה) כתב ר"ה בר' יואל
כלי דתיבא בירושלמי דס' יום חן התקופה
ששולחים גשמים היינו משה לעת משה נפילת
התקופה שאם נפלה תקופת השתי בלילה מוהין
ס' יום חן הלילה ואם ביום מוהין מן היום וכן פסק
הוא בעלמו. וברא"ש כתב כנגדו ולא נהגו כן
אלא לעולם שואלין תפלה' ערבית של יום ס'.
ובפירושה שמתעיי שם שואלין גשמי' זו'
במתשאו ישר בעיני הורא"ש מחד :

(קנה) דא הזכיר שאלה דברכה הזכיר ולא עקר
רגליו וזכר. חיפה בירושלמי שחזר
לשומע תפלה' וכ"כ רב הנחל. ובעל ה"כ כתב
שחזר לברכה השנים. וכו"ל ברמב"ם והראב"ד
והרא"ש : (קס) רב אחי אמר אמלעיות חין להם
סדר וכן הלכה ואפירי' אמלעיות חין להם סדר
שאלם דלג אחת מן הברכות ואח"כ מזכר קודם
שיגיע לרלה אומרה במקום שזכר. ולפי זה ש"ל

שככה לומר ענו וזכר אח"כ אומר אותן במקום
שזכר. או מי ששכח לשאול דברכה השנים או
מי ששעה ששעה ימים שבין ר"ה ליו"כ לטון
הטורים. ולא נראה כפרשי' אלא כפי האלפסי
ורשב"ם. מרדכי פ"ה דברכות וכו' פסקו כרב
אחי. וברשב"א פי' דודאי לרין להזכיר ברכות
על הסדר אלא לענין זה חין להם סדר שאם דלג
או טעה באחת מהם ח"ל לחזור לאחיה חוהן כמו
בראשונה שחזר לראש ג' ברכות אלא יחזור לראש
הברכה שטע' בה או שדלג משם וחילך יאמר על
הסדר. ולפי זה מי ששכח ענו לא יחזור שאם היה
חוזר היה ל"ל ענו ואח"כ רפאלו וכל הסדר חיה
חי אפסדא חן הכי דברכה לבטל כיון שאין
מחזירין על ענו. וכן פי' רבינו יצחק וכן עיקר
לה"ט : (קסא) א"ר יצחק דלג כיבא דאמרינן
מחזירין אותו כמו על הנסים דתוכה ופירוש
ויענה ויבא דר"ח וענו וזיאלו בו דלג מיביבא
אם עקר רגליו חין מחזירין אותו. אלא אפי' כיון
שסיים ברכה אפי' שלא פתח בברכה
שלאחריה חין חזר לראש דברכה לבטל היא
אם יחזור כלל. ומיהו העיד ר' יצחק שראש ר"ח
שחזר אפי' ששהתחיל בברכה שלאחרי' ויהי לומר
שבכ"מ שאלמו כהנים חין מחזירין אותו היינו
היבא שערך רגליו שסיים כל התפלה אצל היבא
דלא עקר רגליו לעולם חזר. ולרבינו ר"ה אם
סיים מודים ולא אמר על הנסים חזר לעבודה
דכה אמרינן לקמן טעה בג' אמירות חזר
לעבודה. ורבינו אלתן פסק דלג היבא דלא פתח
בברכ' שלאחריה חוהה דברכה מיבא חוזר וביבא
רביה מברכה הטוב והמטיב בביבא ור' יצחק
דכה ראייתו וראבי"ה פסק כר' אלתן וכתב דחין
חוזר לתחלת עבודה אלא לומר יעלה ויבא ומסיים
ותחזרה עיינו עד דלחמר המחזיר שנינו וכו' .
מרדכי פ' תפלה השחר : (קסב) בספרד חין טובין
ל' רלה במנה' רק ואפי' ישראל. וכ"כ רב סעדי'
גאון ורב שריר' גאון ואינו ידעו טעם למנהג
ובשאר כל המקומות נהגו לומר :

(קסג) יש נהגו' לומר שלום בשמאלו ושלום
בימיני עושה שלום וכו' וראבי"ה
כתב שאין לאומרו לה"ט וכן מנהג מגדולי
אשכנז. כתב ראבי"ה סורגלו רביס לומר שלום
בשמאלו ושלום בימיני. ואפי' מחזר לא קבלת פ"ק
כך כי שגו טעם שכתוב במחזירי מרדכי פ"ק
דברכות : (קסד) כתב ר' אלפס לרין שיעמוד
במקומו חזר ששכח ג' פסיעות לאחוריו עד
שפתח ש"ל וי"א עד דמטי שליה לבור עד קודמה
וכן ראייתו נהגו מורי אחי מהר"ר יהודה לגדא
ז"ל : (קסה) לא יעל' אחי חטופה פי' כאלו נקד
בחטף. ובערוך פי' שלא יחטוף שלא יתברך
לענות קודם שיסיים המברך לה"ט. ולא אמין
קטופה פי' אמין בשתי תיבות וי"מ קטופה שיתברך
קריאת

הלכות ברכות

גאון וכן רבינו יוסף טוב עולם שלא ישא כפיו ולא יקרא בכהנים . משב"ל . ורש"י כתב שישא כפיו וכ"כ רבינו גרשום וביאר ראייה מן הירושלמי . ומכ"ס כתב שאין קורין אותו ולא עולה אף מוחין זו . ועמ"ל דבר לקוראו וגם לישא את כפיו : (קעד) נשאל גדול הדור מהכ"ר מולן אם המקרא בכהנים אינו חזן חלה אחר אם הוא מסיים שים שלום אם לא והשיב מהכ"ס כתב שהמקרא מסיים שים שלום . חלה רש"י . פרק אין שומדין כתב שחזן מסיימו . וכן הביא המרדכי גי'שה פרק הקורא דעת רש"י . וכ"כ בספר הפרנס וכדי להפנות דעתם אני לומר אם המקרא כיון לתפלת ש"ס מחלה ועד סוף אז עדיף טפי שהמקרא מסיים ויכול לומר רש"י מודה בזה עכ"ל : (קעד) כתב הרשב"א מאלף בשם הר"ר יהודה בר יצחק שמי שאינו נשואי לא ישא כפיו כי מי שאין לו אשה סרוי בלא טובה ושמה . והרשב"א כתב שמשולם לא ראה ולא שמע דבר זה והוא מדרש אגדה הוא . עכ"ל :

(קעו) נשאל גדול הדור מהכ"ר מולן למה אין הכהנים נושאין כפיהן בכל יום מאחר שהוא מ"ע והשיב מפני שהוא מנהג הכהנים לטבול קודם כמו שכחוב בבהות מיימוני' ובכל יום קשה להם לטבול בחורף ולכן עלה המנהג דוקא ב"ט וגם מטעם בטול מלאכה וכשהכהן אינו נקרא אינו עובר קמ"ל : (קעז) כתב בעל הלכות גדולות דנושאין כהנים כפיהם במנחה ביום הכפורים . ורב עמרם כתב שאין נשאין וכן המנהג באשכנז . והרמב"ם כתב אם עולה לא ירד : (קעה) כתב רב צמח גאון שאין ליחיד לומר סדר קדושה וכ"ו אחר י"ח ברכות ועמ"ל דבר לחומריו ביחיד וכו' הרמ"ש יוש' לומרים שלריך לומר בנקודתם וכו' :

(קעט) כתב הרשב"א בתשובותיו שאין לומר י"ג מדות ביחיד ודוקא דרך הפלגה וזקוקה אבל דרך קריאה בעלמא ואומר קורך באומר קדושה לדאפנים עכ"ל : (קפ) אין לומר בנוסף עלינו לנשחוכסא כבודו בשמים ממעל רק ומושב יקר' בשמים ממעל :

דיני קריאת ספר תורה

(קפא) מורינו ה"ס החי' במקום שאין ס"ח לקרוא בחומשין בעשרה ולברך לפניו ולא תהיה ומה שאיחא בנמר' אין קורין בחומשים לפני כבוד הכבוד מיירי בחומש וחומש לבדו ולא כל החומשין יחד . ולא נהירא להר"ר אביגדור . וכתב רש"י הקורא בחומשים בבית הכנסת אין רוח חכמי' טובה הימנו וכדי לאשר לעשות כן והמקול בזה נכון לו נשאל ש"ס לנטלח עכ"ל משב"ל הל"ק :

קריאת הגון שאינו מוליאה צפה שחאה נכרת מרדכי פ"ק דברכות . ור"י ח"ז כתב שלא האיר האלף אלא מן ולא אמין יחומה פירש שלא שמע הכרזה מפי המגיד וכתב הר"ר יוני' ז"ל דוקא שלא ילאמיה ברכו' ועונה אמין כדי ללאח אכל אם כבר ילאח לין בזה וכ"כ ר"י ח"ו' ומדברי רב כהן לרק משמע אפי' אם כבר ילאח וכן מסתברא בני ספרד עתהין עיניהם למטה כשולומים קדוש וכו' . ואשכנז ורפת טהגין לתת עיניה' לתעל' ונשאים גופם כלפי מעלה : (קסו) כתב בעל סמ"ג בשם ה"ג שאף בתפלת המוסף ב"ר"ח אם שכת ש"ל יעלה ויבא אינו מוצר מפני טורח זכור ובסמ"ק כתב שאפי' נשכ' וי"ט אין מחזירין אותו בשחרית וכן מסתבר ומה שכתב שאין מחזירין אף במוסף לא נהירא : (קסז) רש"י כתב שאין לש"ל לומר ושמנו את שמי וכו' . ורב עמרם כתבואם אין שם כהנים לומר ש"ל אלהינו וכו' . ושמו את שמי וכו' עד עשה השלום והיו המנהג ככה :

(קסח) נשאל גדול הדור מהכ"ר מולן ז"ל אם מותר לאדם ליפול על פניו ולומר תהנה עם הכבוד כשהוא עומד חוץ לכבוד אול"ה : והשיב דפשיטא הוא דיוכל ליפול על פניו כי אפי' מחליט על ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאזייהם שבשמים עכ"ל :

הלכות נשיאת כפים

(קסח) כתב הרב פרץ אין שם חלה כהן אחד שאינו עובר אם לא ישא כפיו דילפינן מאמור להם ואין גראה ירושלמי ובלבד שיבא החזן ישראל והרמב"ם כתב משתדלין שיבא החזן ישראל דכתיב אמור להם מכלל שהמקרא אינו כמותם : (קע) נשאל גדול הדור מהכ"ר מולן על ש"ל שהוא כהן ח"ך יתנבב בצרכה כהנים והשיב כי מהכ"ס כתב שמלמדין אל' מי שפושא המים ליטול ידיהם שלא יר' חללו ולא אינו עובר בעשה שהרי כתיב אמור להם ומתהנימין כד יימרין להן ועומד שם ש"ל ושוחק ואחר מקרא עכ"ל : (קעא) כתב ר"ח שאין לש"ל להפסיק לקרא כהני' חלה חזן דנכסת פי' הממונה שהוא שמש הכנסת . ור"י כתב דוק' להם שלא היו קורין אלהינו ואלהי אבותינו אבל עבשו ש"ל רגיל לומר אלהינו גם כשהכהני' נושאין ידיהם נכון לו וכו' מהכ"ס שים לומר בנפש אלהינו כהנים וכו' ואומר בקולרס כהנים ומסיים ואומר בלחש עם קדושך וכו' :

(קעב) כתב הר"ר פרץ שאין כה"ל מקרא אל היחיד כיון דנקח' לן מאמור להם ואין נראה : (קעג) כתב הרמב"ם שחמד לא ישא ידיו אפי' עשה השוכה ל"ה . וכ"כ רב גטרונאי

משמע

דיני קריאת סת

(קצב) בשמע מחוק דברי הרא"ש שהם תלמיד חכם יש שמופלג בחבורה ונחממה יוכל לקרות לפני כהן לה"ט. וכ"כ הרשב"א בהשונוהו דתלמיד חכם חייב לקרות קודם כהן עם הארץ ואם לאו חייב מיתבאל רב עומרים ורב נטרונאי כתבו שאפילו נשיא שבישראל לא יעלה קודם אפי' כהן עם הארץ לה"ט. וכ"כ רבינו משה בר חנוך. ורבינו ישעיה שלא יקרא תלמיד חכם בכהנים אפי' הוא גדול הדור שאין כמותו אף בעיר אחרת. משבולי הלקט. ולי המהבר קשה מה שאמרו ד"ל במסכת מגילה כל ח"ח שמבדק לפניו כהן עם הארץ אוהו תלמיד חכם חייב מיתה דכתיב וכל מבטאי' יהבו מות. כשאל' למחר' יעקב ווי"ל ז"ל אם מותר לקרות כהן או לוי לשבעי והשיב מאחר שהוא ממנין שחובה לקרות אסור כ"ל: (קצג) אמר חב"י נקטינן אס' אין שם כהן נהפדה התבילה. פירש"י בלשון אחד שלא יקרא לוי כלל כלשון רבו הזקן וכן רבינו אהנאל ורב עמרם והרשב"א וכן הר"ד יצחק בר' יהודה. אבל מחלמדי מורי רבינו יצחק הלוי שמעתי שמשו שאין סדר לדבר להקדים לוי לישראל ומי שרואה להקדים יקדים לשון רש"י. ופי' אחד שאל יקדים לוי לישראל אלא מי שיראה יקדים אל ישראל גדול הימנו מקדים ואם הם שוים הלוי קודם וכן עקר לשון הטורים. וכ"כ נאון וכן מלחתי בשם הגאון רבי' שמואל בר דוד. וכ"כ עוד גדול אחר ומנהג אשכנז שאין לוי קורא כלל וכן קורא רוב העולם: (קפד) בעל הדברות כהן כהן הקורא במקום לוי לא יבדק אלא פעם אחת על שתיים ולא נהגו כך משבולי הלקט: (קפה) רבינו אפרים חב"ל לחון שהיה כהן או לוי שיקרא אחר או לוי אחר להלכה כרבינו יואל כתב דוקא וכן אחרים ויהי נכבדה כרבינו אפרים: (קפז) אבל כהן אחר כהן לא יקרא ויש מקומות שנהגו לקרות הרבה כהנים ואינם חוששים שיאמרו הראשון פגום הוא כיון שבישראל עולה אחריו. וכ"כ רב עמרם דבאר דקרא לוי ישראל קרי מאן דבעי והפי' כהן ואין נובחין כן: (קפח) ועיר שכולה כהנים כתב הר"י שיקן בר' מרינום שח' מן הכהנים קורא ככהן ולוי פעמים והוא וישב במקומו ואח"כ קוראין הכהנים האחרים עד שיגמרו אחד שבת ואחד י"ט. וקורין ר' פלוני הכהן. ע"כ משבולי הלקט. (קפח) הרב ר' יהודה ליברלוגי כתב בשם רב סעודה גאון שחף ע"פ שאומר הקורא בחורף המבדק ולא הוליא עלמנו מן הכלל לריד לחזור עלמנו תוך הכלל נגמרי ולומר ברוך ה' המבדק לעולם ועד: (קפט) יש לומר בדרכה הארוכה של חורה ומיי עולם נטע בחוכינו ולא למי עולם נטעה בחוכינו:

(קצ) יש לחון לסייע לקורא בחורה נמחה ולא בקול רם כדברי הגאונים משיבולי הלקט. ואפי' המהבר ראינו באשכנז עושים כהפך שהחון קורא בקול רם והקורא קורא בלחש. כי לפעמים יקרא עם הארץ שאינו יודע לקרות שקל ויטה אפי' במשינן אותו אבל כשהחון קורא בקול רם קורא אחריו מלה במלה ואינו טועה וזכו מנהג יפה וכן איתא במדרכי פ"ק דשבת ח"ל גם מכאן דקדק הר' שמואל מבובליבורק שאין לקרות בקול רם עם הש"ס וכדי אחריו' אין שנים קוראין בחורה. ומה שהחון קורא בחורה ראינו מפ' בתרא למסכת סופרים התקינו להקרות את היודע ואת שאינו יודע שלא לבייש את שאינו יודע ע"כ: (קצא) איתא במדרש אפי' שטעב הקורא בחורה בקריאתו ילא כמו קורא לאהרן הכהן. וברמב"ם כתב קראו וטעה חשילו בדקדוק אוח אחת ממחירין אוחו עד שיקרא בדקדוק: (קצב) לרב נטרונאי ליי' לתרגם כל פסוק ופסוק בשש שקורא בחורה אבל הכוס' כתבו שאין מעכב וכן איתא בירושלמי ואנו שאין מביינין בלשון ארמי לא נהגו לתרגם. וא"ת נהגים בלשוננו שאני לשון ארמי שנתקן ברוח הקודש: (קצג) רב ששת מהדר אפי' וגרים. פירש"י שבי גורם בלחש בשעה שבו קורא' בחורה דוקא בקול רם אפי' לספר. ובה"ג איתא דוקא בליכא עשרה דלייתי אבל היכא דאיכא עשרה דלייתי שפיר דמי. ולי המהבר נראה דהלכות גדולות לא סבירא לכו הא דרב ששת דכיון דכתבו דנעשרה לא יספר משום דלריד לשמוע א"כ אם ילמוד בדבר אחר לא לייא אלא עם מעמידים דברי רב ששת דכוון עשרה זולתו. ומה שכתבו אבל היכא דאיכא עשרה דלייתי שפיר דמי מסתברא דוקא בלחש כמו שבובר גס ר"י כדי שלא יבלבל אחרים. ורב הלפס כתב דוקא כמו רב ששת שחוררו אומנתו אבל איניס אחריו אסור. י"א דוקא אם אינו מהפך פניו ומדבר בקול רם לפניו העם או אסור אבל אם מהפך פניו מותר. וי"א דוקא רב ששת שביה בני נכור וביה פטור מקריא' החורה דדברים שנכתבו אי אהר רשאי לאומרים בעל פה. ורבי שמתה כתב דוקא כשמספר אפי' בדי' אסור דמבלבל אחרים אבל ללמוד בלחש שפיר דמי ולי' דגם כרב לריד לשמוע הלכך נראה שאסור משה"ס: (קצד) בתשובה לרב הכי ולרב אלפס אם יש כהנים וגוים הרבה ורואים לקרות כולם לכבוד בעל הגשוחף ישלם כהן ולוי ישראל אחריו כהן לוי ישראל ואחר חליה מתשובה כרשב"א. (קצה) כשמציאין סת' ומתחילין לקרות וגמל' כתוב טעות או פסוק חסר

דיני קריאת סת

חסור או יתיר אין להחזיר הספר ולהוציא ספר אחר משוב דאין לנו ס"ח כבר שלא מלא כה חסר או יתיר וכ"כ רב יצחק א"י. וכן הרא"ש וכן המרדכי פ"ג דמגלה והביא ראייה ונהוג עלמא כותיה ולא כראבי"ה דלמרי"ך לחזור ולקרות באחר עכ"ל תשובת מהר"י מו"ן ז"ל וכו"פ הגדול מהר"ר ישראל בר פתחיה ז"ל :

(קצו) כתב רב שלום שלריך לעמוד כשאומרים אמן יכה שמי"ה רבא על התורה ולא ראינו מי שנוכח כן דמא שכתוב ובפתחו עמדו כל העם אחת עמידה רואה לו שחיקה :

הלכות נטירת ידים

קצו) **הלכות גדולות** כתבו שמואל לטבול ידיו כבלי ואין נראה ש"ל שיבא מכה גברא מן הכלי : (קצח) שעור נטילה לרב אלפס כל היד עד הקנה של זרוע וכן ר"י א"י וברא"ש כתב שמואל יתירם היא ופסק הוא עד מקום חבור האצבע ביד וכ"כ המרדכי והעולם נוכח כרב אלפס : (קצט) הורה ר"י ברי"מ מ"ה הלך בספינה ואין לו כלי ורואה לאכול שוקי ידיו בנכר ודיו ומנכר על שטיפת ידיו מפרשין דבין כוונת ידיו מן הכלי בין כוונת ידיו מן הכהר מנכר על ג"י משה"ל. ולמי המחבר שמעתי ממורי אבי מה"ר יהודה ז"ל שהיה נוכח לברך על שטיפת ידים כשטבול ידיו בים או בנכר וכן קבל מרבותיו : (ר) נקראת נטילה על שם שמגביהו כונו וינטלם. וי"מ נטילה על שם הכלי הנקרא אנטל : (רא) יש בני אדם שמנכרין שחרית נקיות ידים על שם חרצן נקיון כפי חך אנו רגילים לברך ענ"י : (רב) יש מנכרין ענ"י בין שפוכה ראשונה לשהיה כדי שיכה עובר לטשיימן וכן עשה רבינו שמשון משינן וכ"כ הרוקח. מרדכי פ"ד דברכות. ולא נהגו כן כי קודם נגוב ידים נקרא עובר לטשיימן כדלמרי"ך כל האוכל בלא נגב ידים כאלו איכל לחם טומא : (רג) אלו ז' דברים לריבין נטילה אחרים ההלך עם המחים היו"ל מניה המתקן. כוונת אפרו. כחולץ מנעלו. כוונת ברגליו. החופף ראשו היו"ל מניה הכסא. מרדכי פ"י דברכי' : (רד) בתוב בסו"ה הולכי דרכים חשיבי כשעת הדחק ויכולין להתנות. ואם אחר שהתנה שחרית דזמן לו מים לא יברך יראה שפוסק שאינו מהני אלא בשעת הדחק. וכ"כ רב אלפס דוקא היכא דלא שכיחי ודוקא בשחרית ודוקא שלא יטענו אכל ברא"ש מהיר אפי' שלא בשעת הדחק. לה"ט. הרשב"א כתב קבלתי מהר"ר יונה שאין מנכרין ענ"י אלא בשחרית ובשעת אכילה ומי שטבול במשקה. מתשובת הרשב"א. פירש"י על סא דקתאר שיכול להתנות ובלבד

שיחבר שלא לענפס והרמב"ם כתב ובלבד שלא יסוח דעתו מהם ונהגו העולם שלא להתנות. (רה) מי שיל' מבית הכס' ורואה ליטול ידיו לאכילה שלא לרש"י אם לריך ליטול ב' פעמים. והשיב שלא לרש"י פי ר' יעקב ב"ר יקר ואמר לי שלריך לטול שתי נטילה על הראשונים אשר יברך. ועל השניים ענ"י. ולי נראה שנטילה אחת עולה לכאן ולכאן. ומהר"ם היה נוכח כרבינו יעקב ב"ר יקר. וכן הרא"ש דלי בנטילה אחת מנכר אשר יברך ואחר כן על נטילה כיו הפסק ורב אלפס כתב דלא כיו הפסק ויראה לי לכתוב דלאחר ששפך פעם אחת על ידו ומשפסף יברך אשר יברך. ואח"כ בשעת נגוב ידים יברך ענ"י : (רו) מים ראשונים לריך שיגביה ידיו נמטלה אכל אנו שטובלין ג' פעמים אין לחוש. מהספר ח"ו בשם רבי אביגדור כהן מלאחי נראה לו שאם אדם רוחץ כל ידיו כשרואה לאכול ח"ל לזקוק ידיים למעלה במים ראשונים משה"ל. כתב הר"ר אביגדור כהן בשם ר' שמחה משפירא לריך אדם לאכול הפה שצנע בהמו"א קוד' שיאכל פה אחר כדי שיאכלנה לתאבון משה"ל : (רז) יש לרקק עונד כוכבים אם פאל ליטול ממנו ידיים ויש מביאין ראייה דלמרי"ך והכל הוא דהא נדות ויולדות נוטלות לעלמן. ודוק! לתרומה לא. מרדכי פ"ד דברכות. וכן בעל התרומה החיר ליטול מעונד כוכבי ומאשה נדה והבי' ראייה מן החוספת'. משה"ל. ובר' בעיני שאם נטל ידיו ולא היה דעתו לסעוד ואח"כ נמלך מיד לסעוד לריך נטילה אחרת. משה"ל : (רח) כתב רבינו יואל דאין לחוש להפסק בין נטילה להמו"א והביא דחפך לאכילה ברכה נוקי ליה במים אחרונים וכן כתבו רב א"פס והרמב"ם. וברא"ש נגב שלא להפסיק בראשונים. וכן מתוך הירושלמי שמעיל דהביא דחפך לנטילה ברכה אמיס ראשונים קאי :

הלכות סעודה

(רס) **יש** שאין רואי לתחור הפת כלל קודם הכרעה כדי שיבא הפת שלם ממש בשעת הכרעה. וכתב הרא"ש דחשיב הפסק אלא מחורף ואין פוסק ומפירד וכ"כ ר"י. אמנם בשבת נכון להחמיר ולברך קודם שיחמור שלא ישמע ידו בלבוש קודם שיהכיל ברכה ולא לא יהיה לו לחם משה. מרדכי פ"ה דברכות : (רי) אם יש לאדם שני מלאי לחם ואין לו לחם שלם יחברם יחד בעץ או בשום דבר שלא יהא נראה ודיו כשלם ואפי' בשבת יכול להברם כדמשמע בערונין פ' חלון עכ"ל הרוקח : (ריא) אם הוא מסיפק את ברכ' אס לא ברכ' הפני' :

הלכות מעודה

המו"ל כתב הרמב"ם יצרך מספק וגרסה שאינה
הוא מדרבנן ולא יצרך מספק וכ"כ בסמ"ג .
כתב הרמב"ם כל הברכות כולן אי יסתפ' אם
בדך אם לנו חינו חזר ומנבך לא בתחלה ולא
בסוף מפני שהם מדברי סופרים . וגרסה דוקא
ברכה ראשונה כפייה מדרבנן . אבל אחרת
מעין שלש דאוריית' היא למקמוך ליה חקרתי
וכן יראה מדברי הלכות גדולות . אך ברכה
מעין שלש יש להסתפ' אם דאוריית' היא אם
דרבנן סתמ' . כל הברכות האלו מוז' מלחם אם
נכספק אם ב"ד אם לא בדך חינו חזר ומנבך
גם בתחלה ולא בסוף מפני שהם מדברי סופרים
מרדכי : (ריב) פירושם של פירורי לחם הגדקים
יחד עם ח"ק . פי' הד"ץ יונה דג' חלוקים יש
בו אם י' בהן כזית מצרכין עליהן המו"ל וג'
ברכות ואם אין בהם כזית אע"פ שיש בהן
חורתי' דנכמה חין מצרכין עלייהו אלא בורה
מיני מוונות דכיון שנתבשל חין חשוב הואר להם .
ואם חינו מבושל אלא שמוזב ע"י דגש מרק
אם יש צפורים כזית מצרכין המו"ל אפי'
חין בו הואר להם ואם חין בו כזית אם יש בו
הואר להם מצרכין המו"ל ואם לאו בורה מיני
מוונות ואם חינו לא מבושל אלא ממוזב אלא
מפורד דק אף ע"פ שאין בו כזית ולא הואר להם
מצרכין המו"ל וג' ברכות דכיון שהיה פת בפני
עמו חינו יולא לעולם מחורר פת :

(ריג) דבר שבגילוהו רכב אף אפלו באלפס וכלי
משקה לריש לקיש לא היו להם ולר'
יוחנן : היו להם ופסק ר"ח כריש לקיש . ור'
והרש"ש פסקו כר' יוחנן : (ריד) והאמר הוא
דלמד משמיהו דשמואל לחמניות מערבין בהן
מצרכין עלייהו המו"ל כקבע סעודה הייבו
עלייהו פי' ר"ל לחמניות אובליתי"ש בלק הנילוש
בצלים וגאפה בין שני ברוזים וחלוו גרחה שהרי
ר"ח היה רגיל לפסוק שהם לחם גמור וחשובין
תחילתו וסופן עסה ויש לפרש דלחמניו' הם
ניבול"ש והם רכים מאוד ולישתן רכב הוא ר"ח
שאין מצרכין עלייהו המו"ל שהרי תחלתן
סופינתו וגם סופן ולא חשיבין עסה דלחין להם
חוריתא דכמהא וכוון להחמיר שלא לקבוע
סעודתו עליהן בלי לחם לפי שדומה שלא די
בברכה בורה מ"מ . מיכא ח"ח : דגבון לבדך על
היבול"ש בחוך הסעודה לפיכך ולא לחמניהו
ולא כפירש"י שמוק' לה בלי סעודה ולפי הענין
לחמניות הם ניבול"ש ולחמניו' ופת הבה בכסנין
חדא מלחא הוא פי' הר"ח חלחן חוספות פי' בילד
מצרכין ומיהו בזורמני"ש אע"פ שהחלתן עיסה
חין מצרכין עלייהו ברכה המו"ל משום דליכא
עלייהו חורתי' דנכמה אף בתחלה חייבין לפי
שחייבין עלייהו חלק בעודו עיסה . מיכא רבינו
יחיאל היה מסופ' בדבר לענין חלק לפי שאין

רגילין לבשילן כשיצור חלה אע"פ שבשעת ליבה
היה נכב שגור חלה דשמח יש לרמות לעומ' עיסה
כדי לחלקה בלק דפטורה מלחא ויהי מורה
לכפיריש חלה בלי ברכה . בה פירשתי חתומן
עיסה וכוון סופגנין לפי דברי ר"ח אבל פירוש
רבינו שמואל ששיל"ד לפי על הירושלמי דמסכת חלה
תחלתו עיסה וסופו סופגנין . חייב היינו בנמנך
אחר הלישה לעבודה סופגנין אבל היכא
דמשעת הלישה היה דעמו לחפוחו כענין כוי
תחלתו וסופו סופגנין ופטור ולפי פי' זה פירש"ש
ור"ש וגם פטורות פי' קריבו"י וומיולי"א בלעז
ומורי הרב ר' יחיאל היה מוכה כר"ח . ההגדה
בסמ"ק : (ישו) ועיסה שנילושה לכסני"א ושפטי"א
הם פירש"ש פי' הד"ץ יונה דג' חלוקים יש
בו אם י' בהן כזית מצרכין עליהן המו"ל וג'
ברכות ואם אין בהם כזית אע"פ שיש בהן
חורתי' דנכמה חין מצרכין עלייהו אלא בורה
מיני מוונות דכיון שנתבשל חין חשוב הואר להם .
ואם חינו מבושל אלא שמוזב ע"י דגש מרק
אם יש צפורים כזית מצרכין המו"ל אפי'
חין בו הואר להם ואם חין בו כזית אם יש בו
הואר להם מצרכין המו"ל ואם לאו בורה מיני
מוונות ואם חינו לא מבושל אלא ממוזב אלא
מפורד דק אף ע"פ שאין בו כזית ולא הואר להם
מצרכין המו"ל וג' ברכות דכיון שהיה פת בפני
עמו חינו יולא לעולם מחורר פת :

(ריט) כתב הר"ר ישעיה המוליותות שקורין
פשיט"א לא טורתי"א הנלפת בחתור
בבשר או גדים או גבינה אע"פ דבשר גדים
וגבינה עקר מצרכים עליהן המו"ל דמין דגן
חשיבי ליה אינשי ועוד כתב כל דבר עיסה
שמטגנין באלפס בשמן נקח' הלוט ואין מצרכין
עלייהו אלא בורה מ"מ בין קבע סעודתו . בין
לא קבע סעודתו עלייהו בין בשמן או במשקין
או בדגש או בתלבד והמשקין שנטגן בהם כיוולא
בהן . שבילי הקלט : (ריז) אם קבע סעודתו
עלייהו פי' ר' אביגדור כהן דוקא סעודה ערב
ובוקר ולא סעודה עראי : (ריח) פת הבה ערב
פי' רב אלפס היכא דחכיל בחורה קביעות מצרכין
עלייהו המו"ל וג' ברכות וא"ל לא מצרכין מעין
שלש וכ"כ רש"י ולא מסתברא לרבינו
ישעיה משה"ל :

(ריט) ואורז ודוחן פי' הר"ר ישעיה בין עשאה
פת בין בקדרה מצרכין בורה מ"מ
ולאחריהו ולא כלום וכן פירש"י . רב אלפס בחורז
בורא מ"מ . ופת דוחן שהכל ורבינו שמואל בן
חפני גאון כתב הלכה רווחה בישראל שאין
מצרכין בורה מ"מ אלא מה' מיני דגן . וכן חשיב
רב יודא גאון משה"ל . ורבינו יחזק כהן ואורז
ודוחן

הרכות מעודה

ודוק נחמ' במ' ואתר' בורא נשפות רבות :
 (רב) דבר שבלינו רבה אם אפלו באל' בלי
 משקה לר' לק' לא הו' להם . ולר'
 יזמנ' הו' להם . ופסק ר"ח כר' לק' ור"י
 ובראש' פסקו כר"י :

(רבא) כתב הראש' יש מחירין להשתמש בפת
 לעשות ממנו כף כשאוכל הפת
 אחרי כן וכן סדר שמואל אבל במסכת סופרים
 אוסר . ואני רחמי גדולים שהיו אוכלין בכל
 פעם ממנו מן הפת עם הדייסא וקיימא לן
 כשמואל עכ"ל הראש' . לא יאכל דייסא בפת
 במקו הכף אי לא דקים ליה בנפשיה שלאחר
 שאכל הדייסא יאכל הפת שאכל בו הדייסא
 מספר א"ז : (רבב) אין סומכין את הקערה בפת
 כף פי' ר"ח ופסק רבינו יתכן כשמואל דלמר
 עושה אדם כל לרכו בפת ורחי מפ' במה סומכין .
 מרדכי פ"ט דברכות : (רבג) כתב ב"לכות גדולות
 האוכל בשר מותר לאכול אחריו גבייה מיד ע"י
 קטח והדחה והאוכל גבייה מותר לאכול בשר
 מיד אפי' בלי קטח והדחה . ובראש' כתב שלא
 נהגו העולם כן אלא זוכרים שלא לאכול גבייה
 אחר בשר אפי' הוא בשר עוף ואין לשתות המנהג .
 הלכך אין לאכול גבי' אחר בשר אפי' אחר בשר עוף
 עד שיהיה כשיעור הסעודה הבקע זמן סעודה
 הערב . ל"הס . והמנהג אשר רחמי עלי מהחבר מן
 המורים שסומכין כמו שם פעוה . וכן טהגין בעלי
 נפש מאשכח ובשר אחר גבייה מותר מיד בקטוח
 והדחה פיו וגיילת ידיו וכן המנהג :

(רבד) בספ"ג כתב בשם ר"ח ובשם ר"י דמי'
 שכתב הסעודה שאין לברך עליהם .
 לה"ט וכן טהגין בלרפת משב"ל וכ"כ ר' יהודה
 מפרי"ז בשם ר"י מדפי"ט שאין לברך על
 המים . ומה שנמלא כחוב במחזורים וגם בבי"ג
 שיש לברך על המים אינו אמת . אבל רש"י כתב
 שצריך לברך על כל פעם אבל לא שאר משקין
 עכ"ל המרדכי ורבי' יוסף כתבו דשאר משקין
 פשיטא ליה דלאו פת פוטרין ולא פריך מיין
 דחשיב' ליה ומי שמברך על המים יב' לו לברך
 כל פעם ופעם דנמאך הוא . וכ"כ פסק דמאן
 דשתי מיא חוץ הסעודה מברך זמנא קמייתא
 וזו לא מרדכי פ"ד דברכות . ובראש' כתב שיש
 לברך על כל פעם ופעם דנמאך הוא ולא מסתבר
 לי כלל . והרובה להסתלק מן הספק ישב קו"ס
 נטיל' במקום הכילתו ויברך על המים על מנת
 לשתות חוץ סעודתו ע"כ לה"ט העולם נהגו
 לברך על כל משקים הבאים חוץ הסעודה
 ונראה שצריך לברך על כל פעם ופעם והנהג
 נדבדו ר"ח ור"י ואינו מברך מן הספק ישב קו"ס
 בחוץ הסעודה כי אם על היין לבדו לא הפסיד
 ויבא בעו' מספר א"ז : (רבא) אין שבתוך הסעוד'
 כל אחד מברך : עלמא אפי' הסבו יחד וכהב

הראש' מטעם זה . י"א אם המברך חמר סביר'
 מורי וכוס מפנים את בית הביתיה כדי לשמוע
 שפיר דמי לה"ט . וכ"כ ר"י א"ח . ומיכו' לא הכירא
 הלי טעמא אלא הטעם שהיה יכולי לענות אמן
 דלין משתיין בסעודה לה"ט . מסקינן בפי' ל"ד
 מברכין בשבתות וימים טובים דאדם קובע
 סעודתו על היין יין שלפני המזון פוטר אין שלאחר
 המזון אבל בימים אחרים אין פוטר וכ"כ הרב
 יוסף בכור שור . רבינו יתכן פירש שיה' על קידוש
 והבדלה פוטר מרדכי קטן :

(רבז) ואתם בני אדם שמדליים על השולחן
 פסק ר' יוסף דא"ל לחזור ולברך
 בורא פרי הגפן בחוץ הסעודה וכ"ש שבין שלפני
 הקידוש יאל' דחשיב כמו חוץ הסעודה דלין
 קידוש אלא במקום סעודה אבל הבדלה שייכת
 שפיר שלא במקום סעודה . מיכו' יש שמחירין
 להבדיל קודם גיילת ידים לאפוקי נפשיה
 מפלוגתא דאו' ודאי לריך לברך אחריו ברכה אחת
 מעין ג' . ואינו פוטר יין שבתוך הסעודה .
 מרדכי . פי' כילד מברכין : (רבז) ועל פי' שלאחר
 המזון אם הסבו א' מברך לבין . ולדין אפי'
 בלא הסבו . ובספר המצות כתב דלין אלו רגילין
 לקבוע אלא בפת אבל בין או שאר דבר אין
 א' פוטר את חברו . ולא נכירא לה"ט . וכ"כ
 המרדכי ורמ"ך עיין מהבדלה אם אלו פוטרין
 זה את זה והבדלה אחר שחן אלו מסובין
 לקנאה וטובלמי שמדלי' וגם לאחרים מהשומעים
 שישבו בשעת הבדלה מרדכי ברכות :

(רבח) רש"י כתב שאין מברכין הטוב והמטיב
 אלא כשיודע שיה' השני משובח מן
 הראשון . והכוס' מפרשים אפי' בסתמא שאין
 יודע אם הוא משובח מן הראשון אם לאו אלא
 א"כ היה יודע שהוא גרוע ממנו לה"ט . ובעל
 הדברות כתב אפילו גרוע ממנו . ור"ח פי' שתי
 יין כל שלא בכה סימנו חוץ' יוס' מש"ל . הרבייה
 כתב אם הביא לפניו יין גרוע ויין טוב בבת אחת
 יש לברך על הטוב שיב"ג ויפטור הגרוע ואל
 יברך על הגרוע כדי שצריך על הטוב הטוב
 והמטוב כדי להרבות בברכות כי לעולם יש לברך
 על הטוב ההוא . וי"א שאע"פ שכל אחד מברך
 על היין לעלמו בברכה הטוב והמטיב אחד מברך
 לכולם לה"ט . וכן פי' הר"י יחיאל מפארי"ז וכן
 רבותיו מחיב"ר הו' נהגים שאלה פוטר את
 אחרי' לנגיף הטוב והמטיב שאינו בא אלא לשתיה
 ומסתברא טעמייהו סמ"ח ואומר רבינו יתח'ל
 כהן דכיון דבתוך הסעודה היא ואין בית הביתיה
 פנוי א"כ יעינין הטוב והמטיב נמי כל אחד מברך
 לעלמו והנה"ס סמ"ג : (רבט) כתב הר"ר פ"ח
 דיון אחד שנתן בשני חביות בחוץ מ' יוס' לבני
 חביב ליון אחד ממש ואינו יוצרך :

(רל) ועל פניו יין ששניה' חסדים או שניה
 ששים

ר"ח . מרדכי כתב הר"ש אלו שאוכלין כולם על שולחן א' אין נכון להסיר המפה והשלחן והלחם עד אחר ברכת המזון. ויש מוכיחים שלוקחים כל הלחם והמפה ומשימין לפני המברך להבי'. ועומא דבר שלא להסיר המפה ומורי אבי ז"ל הביא פה לחם תמיד על השלחן עד לאחר ברכה : (ר"ח) מים אחרוני' כתב הרמ"ה שאין מברכין עליהן וקולת הגאונים כחבו שמברכין על רחילת ידים וכ"כ רח"ס בס' יראים אפי' בזמן הזה וכן שמע משמו של הר"ר יצחק בן מלכי ז"ק ואין נראה לר' אבי"ה . והר"ר משה הכהן היה חומר דיוחיד ודאי אין לו לברך על מים אחרונים אבל בברכת המזון מברכין עליהן כדלמרי' בפרקין מרדכי פ"ה דברכות ומלאחי בשם הר"ר שמואל ב"ר אהרן הכהן בשם הר"ר משה ממגלגל דשאר המסובין אין לריבין לברך אלא המברך לרך ליעול ידיו ולברך לפי שהידים מנוהמות פסולין לברכה וכ"כ רב האי גאון . ורב עמרם כתב שלא לברך על מים אחרונים וכ"כ רב אחא משכחא וכן החוספית ובפרט בזמן הזה שאין מלח סדומי מלוי בימיו וכן רבינו קלונימוס והראש"ד הכריע שאם אכל תבשיל שמהים ידים מברך על רחילת ידים . אבל אם אכל פת חרבה שאינו נוטל הל מלח סדומית אין מברך . ור"י לא נטל ידיו בחרבה . וכ"כ רבינו קלונימוס א"ז :

שנים מצד הטוב והמטיב וזהו שהאחרון יצא מן הראשון כך פי' רשב"ס . וה"ל ור"ח אומר אפי' גרוע מן הראשון ובלבד שלא יהא גרועהרבה יותר ממנומספ"ח :
 (ר"א) כתב הר"ש פירות הבאים בתוך הסעודה ולא קבע סעודתו עליהם אם אוכל מהם מעט בלי פת לרך לברך לפניהם ז"כ כתבו רבנרבהא ג' ברכת המזון פוטרין ברכה אחת מעין ג' ולא צני לברוכי לחא ברכה היין מעין ג' קוד' שיברך ברכת המזון וכ"כ רשב"ס וה"ל ורב עמרם גאון . אבל רש"י ורבינו ישעיהו כתבו שריך לברך משפ"ל :
 (ר"ב) בזמן הזה אין אלו מושב"י ידיו מן הפת עד ברכת המזון . א"כ אפי' מה שאוכלין לבסוף כמו פירות או שום דבר טעון ברכה לפניו ולא לחחריו . וקיימא לן כדפסי' רב פפא . ודייקא בתוך הסעודה היו דברים הבאים בתוך הסעודה מחמת סעודה ולא כרש"י שפי' שטעונים ברכה לפניהם . ויש להספק אם אדם אוכל בתחלת הסעודה פת ופירות והם עיקר סעודתו אם יברך עליהם אם לאו . וירא שמים האוכל פירות כשעוקה יאכל מהם קלת תחלה בלי פת ומברך עליהם . מרדכי פ' בילד מברכין . וכן נהג אבי מהר"ר יהודה גנדא ז"ל :
 (ר"ג) בני חבורה שהיו מסובין וילאו ממסובתן לבכ"כ או לבית המדרש אם מסובת

הלכות ברכת המזון

(ר"ד) כוס פגוס פי' רשב"ס לתתחלה לא יברך עליו אבל מי שאין לו אלא כוס פגוס יכול לקדש עליו ורבינו יוחא כתב אפי' בדיעבד שאין לו אחר אינו מברך . ומבר"ס היה עובד לברך עליו בשעת הדחק וכן ר"י א"ז . ועוד כתב מהר"ס שאין מחזיר יין של כוס פגוס לתוך הקנקן שאין לחוש כלל מלברך עליו משום דקמח קמח בטל ויש נוהגים להוסיף על כוס פגוס מנעט יין ולהקטו בכך וכן יש בירושלמי וכן מנהג אשכנז אבל הירשתיים נהגים שכל כוס ששתה ממנו מחזירין אותו כפגוס אם לא יערה אותו לתוך כל מה שכתובו וימוצי יין אחר לקידוש וכן לברכה המזון . מרדכי פ"ט דברכות . וי"ל שאפי' ע"י מים שמוסיפין בו מחקו ויש שניתנין בו מעט פירודין של פת ואומרין שמתקנין אותו וכן ומנהג שטות הוא ואין לו סמך ורש"י : (ר"ה) עד עכ"ב ביוגג כו' ר"פ' דוקא בפת לרך לחזור למקומו ורשב"ס פי' שעברו פסחים דבכל ז' המינין לרך לחזור למקומו ולברך : (ר"ח) עשרה דברים נאמרו בכוס של ברכה . חי פי' חי ממש בלי מייבש . ופירש ר"ח חי מזוג ולא מזוג שזוגו קלח וכשמגיע לברכה הארץ מזוג כראוי על חד תלת מים ויין שלטו

היה על דבר שריך ברכ' אחריו במקומן דהיינו לדעת רשב"ס כל ז' המינין ולרבינו יצחק דוקא מין דגן לרשב"ס א"ל לברך כשטינו מקומן ולרב אלפס לרך לברך אפי' הניחו שם מקלח החברים והרא"ש הסכים לדברי הרשב"ס והר"י לענין הדברים שטעוין ברכה כמו פת ומיין דגן דוקא אם אכל פת במקום אחד ומזר ואכל פת במקום אחר לרך לברך במקום הראשון ברכת המזון . ע"כ סמ"ק . וז"ל הכנהכו ופוק חזי מתי עמא דבר . מהלגין בדרך כשאוכלין והולכין דרך פרסה או יותר ויושבין ומברכין במקום סיום אכילתן ואינן חוזרין וכ"פ בספר התרומה . וכדמומה שראיתי בשיטת ר"ח שכתפק אם מברך פעמים במקום שני ובמקום ראשון ומיהו צפ"י רשב"ס משמע דאינו מברך כי אם ברכה אחת על שתיים ובמקום שני וכן עיקר עכ"ל . כתב הר"ר יוס טוב ב"ר יהודה אדם שמכר בתוך הסעודה שלא התפלל ועמד והתפלל כשהוא חוזר לרך ל"י ולברך ברכת המולח הואיל ולגוי ומיכל בדידי הדדי לא אפשר כדלית' צפ"י כמיו הדם וה"ל יונה אומר שא"ל : (ר"ה) גבר סעודתו ונטל מים אחרונים אכור לאכול פירש רש"י שיברך ברכת המזון ולא נהירא אלא אכור לאכול ולשתות עד שיברך עליו תחלה לי הטור וכ"כ

דיני ברכות המזון

דאורייתאצמירדי פ"ו דברכות :

(רמב) ואבילה בזיזה אומר ר"י דהלכה בר"מ דאמר בזיזה ואינו מויליא ידי רבים עד שיאכל כזית דגן וכו' ר"ח ושלחוח וכו' . כחב ר"ח"ס בספר ילדו"ס ר"ח דק"י"מ בר"מ דאמר ופצעת זה שהייב ח"כ לא מחויב מדאורייתא אלא ח"כ שחה וכלכך מי שחלגולא שחה לא מויליא מי שחלגולא שחה דלא חתי דרבנן ומשיך דאורייתא משבולי הלקט : (רמב) ובפרש אחד מלחתי חפי' חס הזכיר מפה של ח"גים יודוכי היה כהן וכו'י אוכל הלוח או הרומות ושאינו חזר היה חוכל פת של עובדי כוכבים שאין ח' יכול לאכול פת עם חבירו חפי' חס מלטרפין לגמון לפי שחא זידמן לבס בסעודתן פת חולין של ישראל שמיסכולין לאכול יחד שבולי הלקט : (רמב) אבר טבל אין מזמנין עליו . כהב הרמב"ם שאין מצדק עליו לא בתחילה ולא בצוק וכן על כל דבר של חסור . והראש"ד חסג עליו וכתב כי שלא אמר אין מזמנין עליו אלא לומר שאין לו קביעות כיון שאוכלין דבר של חסור וכו'א כעין חכילת פרות שאין לבס קבע לגמון אבל למא לא יברכו עליו לבסוף מחל' שנהגה . וכ"כ הרמ"ם ח"ב :

(רמב) ולענין שעור לכרך ברכה אחרונה ורבי' ילחק היה מסופק חס הוא בזיזה או בכבול' או ברביעות . וכר"ד חגיגור כהן כתב שחא שחה פחות מרביעות אין מברכין אחריו מעין שג' חלף בורה נפסות רבות וכ"כ רב ח"פס קיימ' לן כל לאחריו ולא כלום מברך בור' נפסות רבות : (רמב) יש מפרשי' דברכה מעין שלש טעונה כוס וח"כ אין לדבר סוף כי אחרי שחה' לריך עוד לברך ואי' לריך ג"כ כוס . ומפרשים דלא יסחה מכוס של' דברכה אלא פחות מרביעות דלא ח"ל לברך אחריו מעין שלשוכר' דאביגדור כהן השיב עליהן ור' ילחק לרפתי כתב נראה שיש להחמיר ולברך אחריו חפי' שחה פחות ממלא לגמא וכוא ששחה ד' חומשי בינה כדאמרין בערבי פסחים וכוא דשחה רובא דכסא . משבול' : (רמב) אמר רב יודא בר שילת אמר רב השעה שחלבו דגן ואחד חלל ירק מלטרף . כחב רב האי גאון ור"ח חלל ור' ישעיה דוקא לעשרה חלל לשלש לא . משבול' . וכ"כ רב אבהו דוקא לאתערופי לעשרה חלל לג' אינו מלטרף עד שיחלבו כזית דגן . וכר"י יונה ורמ"ם סברי דמלטרפין חלל לא שנים לאחד ע"י דגן . כתב בה"ג חלל כזית דגן אינו מויליא אלא אוחס שחלבו שיעור דרבנן חלל לא הויה שחלבו כדי שביע' ורמ"ם יונה כתב שמוילא חת כולם . וכ"כ ר"י ח"א :

(רמב) ששה אוכלין וארבעה מלטרפין חפי' בירק וכן לשלש מספר ח"א . כתב מהר"ם שנים שחלבו דגן ואחד ירק מלטרף וכ"כ ר"י

שלנו ח"ל מוניה ורב חלפס פי' שמיחו חי עד פרכה הארץ ורש"י פי' חי שנתנו כזום של ברכה פי' ואח"כ מוזב להפוך שלא ימוגו בכלי אחר ויתני כזום של ברכה חינמי מויליא מן החבית לשם ברכה פריס"ק בלע"י . ויש מפרשים על הכלי שיהא שלס וטוב ללחא כל הפירושים לה"ט : (רמב) כתבו בגאונים הא דא"ר יוחנן חמו אין לט אלא ארבע ולא מלריך עיטוף ליתא אלא כרב פפא ורב ששה דבחרתי יונה ועבדי עובדא וברמב"ם ז"ל לא הזכיר ד' של ר' יוחנן וכחוס' כתבו מנינא לר"י לא אחא למשטוי אלא עטור ועטוף אכל בנהי' לזמן מודה דהא אמר ר"י ראשונים שאלו מהו שמאל שחסייע לזמן ומסחמ' גם כמנציבו טפח מדריש ממקרא שאו ידיכם קודש וכן נוהן עיניו בו מסתברא כדי שלא יסחה דעתו וכן רב נחמיה רגיל לשלחו לאשחוצכל כהן רגילין האידנה ובפריסת סודר (רב) שנים חייבות בברכה זימן פירש הראש"ד שחייבים מן הכהור ולרבין מויליאן אחרים חפי' חס חלל שיעור דאורייתא . חלל הכוס' כתבו ר' בעיה דנשים מברכה דאורייתא לא תפסוט כלכך מויליאן אחרים והביא דאשה מברכה לבעלה מיירי בכולל שיעור דרבנן וכ"כ ברמב"ם ז"ל שהוא ספק חס חייבות מן הכהור . נראה לר"י דנשים יולאוהו בזמן שלנו ח"פס שאין מניין לשון הקודש וכן כוונת ר"ח ויש לדחות ראיו' ובנות הר"ד אברכה מאורל"גש חמו של ר"י היו מזמנות לעלמן על פי חביכה ומיכו לא נכגו העול' כן . ורבי' שחמה עשה הלכה למעשה לברך אשה לעשרה . מרדכי פ"ח דברכו' . ואני המחבר לא רחיתי מעולם נוהגים כך ולא שמעתי מקום שובגין כן : (רמב) בתב רש"י ח"פס שמי שחלל כזית דגן אינו חייב אלא מדרבנן מעלא חפי' מי שמחייב מן הכהור' וכן פי' הר"ד ישעיה ז"ל מי שמכרה ממטבע טבעו חקמים או שלא הזכיר מה שהזכירו חקמים להזכיר לא ילה ידי חובתו . כתב אחי הר"ד יחיאל מסופק אני בזה דאמר' לא ילוח ידי חובתו חס לעכו' קאמר ולא מויליא קאמר ע"כ . ולא נכירא כיון דברכה המזון דאורייתא לעכו' קאמר וריך להור ואם סיים הברכה חזר לראש רחיתי בסמ"ק שכתב בשם ר"י מי שלא חלל יכול להויליא מי שחלל ולא נכירא דאמר' ולהויליא חבירו עד שיחלל כזית וזכירו' מסמוך אקרתי ולהויליא אחרים ידי חובתן עד שיחלל כזית דגן אומר ר"ח וכן ה"ג ומיימוני דכזית וכביעה סם מדרבנן . ולכן פירש ב"י דיכול להויליא' ולהויליא חבירו כלל דכל ישראל נעשו ערבים זה לזה . וכה דבע' הכא כזית משום דבעין לזימר שחלבו מחל' ורמ"ם בספר ירמיה' כתב דכזית וכביעה

הרבות ברבות המזון

והוא וקצו מקוץ ורח"ם בספר ירחים ובספר
 המלוא והרמב"ם כחצו הכפר קטן שאלו כדי
 שביע' ואחר' שזור דרצנו מלפנין ידי חובתן
 מספר ר"ז ר"ח לא הנה לגר לבדך ברב
 המזון ר"ל להוליא רחמים מפני שאינו יכול לומר
 שהנחת לאהובינו וכן ב"ב. והר"ר יונה כתב
 שיכול להוליא שכרי כהני' וז' המון גויס נהתיך:
 (רמב" ת"ר נשים ממונות לעלמן פירש"י הם
 רותם אבל חובת ליכא. והרמב"ם
 כתב שחייבות ובאשכנז לא נהגו כן וכן נשאר
 מקומות והר"ב ר' יהודה הכהן עשה מעשה
 להלכה להכפרף אשה לזמן לה"ט. וכן רבינו
 שמחה בין לעשרה בין ג'. מרדכי ומהר"ם
 השיב לדבריו וכתב שאין מלטרפות והרמב"ם
 כתב דלון מלטרפות אבל ממונות לעלמן ובלבד
 שלא ימנו בשם: (ר"ב) אמר רב נחמן קטן היודע
 למי מברכין ממונים עליו פ"י ר"ח דמיירי שכתבם
 בשנת י"ג דוקא וכ"כ רב אחא משכחה ורב יודאי
 גלאון וכן מרינו ריב"ק פסקו שאין מלטרפין
 רוקח ורב הלפס והרמב"ם כתבו אפי' בן ט'
 ממונים עליו אם יודע למי מברכין ולדעה
 הרמב"ם מלטרף רף ג' וקף לעשרה לה"ט.
 וכן כתב רבינו יעקב ז"ל ורב האי גלאון כתב
 דמלטרף לעשרה ולא ג' וכ"כ הר"ר יחזק
 מדינפירש וכ"כ הר"ר אביגדור וכן משמע בסר'
 רש"י וכן רח"ם משה"ל. ויש נובחין לנרף ע"י
 חומש שטוחין חומש בידו ואין מנהג והרמב"ם הביא
 מן ספר' שאין מברכין עליו עד שיביא שתי שערות'
 וכן הלכה המחזור שבכולם אין עושין קטן סניף
 לעשרה לבד"מ ולתפלה וכן שיביא שתי
 שערות וכ"כ ר"י א"ז. וכן הרוקח:

(ר"מ) קטן פורח ר"ח פסק דקטן לבי"כ כשר
 בשערה וכן לתפלה ודוקא בע"ה דברכת הזימון
 וכ"פ רב"ם אבל לא לג' לזמן. ולא כמו שכתוב
 בב"ר דכל שכן בשלש: דלתמוה לר"ר עיקר.
 וכ"כ רב האי גלאון דקטן עולה למנין ז' ואפי'
 מוטל בעירסה. ור"ח חותק עליו ולא מכת סבלג'
 אלא לחומרה שלא להוליא שם ואפי' לדברי
 ר"ח המחמיר בידו כוח דמהמיר אבל בסניף
 לעשרה לא פליג אדר"י בן לוי ורבינו יחזק
 כתב רותיו ר"ח שלא רצה לעשות מעשה
 דקטן ואפי' חומש בידו להכריז ל' לברכת המזון
 ולת"ל: אפי' שכתבתי הכתיר להר"ר שלמה
 וגם אמר שלא מלא כבוד מקום לעשות קטן סניף
 לעשרה ע"י חומש בידו רק בפרקי דר"א לענין
 עיבור השנה מזכיר ס"ח וכתי חיחה הכס.
 מעברין בשלש ר"ח אומר כבעשה וחס' נהמענו
 מביאים ס"ח ואין מזכיר שם כלל שיכה קטן
 אלא ס"ח בידו להכפרף אלא משמע 'ענין מילת'
 דהס' דמועיל ס"ח בלי קטן: ור"י הוכיח מן
 בירושלמי דמן עושי י' סניף לא לעשרה

ולא לג' ולא לתפלה עד שיביא שתי שערות.
 וכן השיב הערוך בתשובותיו. וכ"כ רחבי"ה
 כ"ן שנחלקו בדבר גלאון עולם רחוי להחמיר
 בזמן מרדכי פ"ה דברכות ור"י ב"י יהודה ז"ל
 עשה מעשה לר"ף קטן לעשרה עם חומש
 לתפלה בעשרה. וכן נשאלת חלום ששאל
 החסיד הר"ר יעקב חס מוחר לעשות סניף
 קטן שהגיע לתוך כמו בן ט' וי"א. והשיב לו
 הקטנים עם הגדולים יוסף ה' עליכם וצב"ר
 אומר קטן וס"ח עושי' חוקם סניף לעשרה.
 לא מיירי בקטן וס"ח בידו אלא קטן בפני עצמו
 ואכשר דוקא לענין בה"מ אבל לא לענין תפלה
 כמו שהיה כפי' אחר בן צב"ר וכן נשאלת
 סופרים אין קטן עולה לתפלה ולס"ח עד י"ג.
 וכן סובר ר"ר ור"ב' ישיעה ורב נטרונאי ז"ל.
 משה"ל: (ר"ב) גשאל גדול הדור מברר' יגולין
 ז"ל עשרה כדיו צב"כ וישן א"מחן חס יקוני
 להפלה אפי' שחור וישן והשיב ה' ר"ח ז"ל אפי'
 עם תנוק המוטל בעירסה: וכידי כתב הרמב"ם
 דלריכב עשרה דלייתי. מ"מ חזינא דכחו ע"מא
 לנרף אף ע"פ שמשחין שוחת חולין אפי' דליב
 מנגי' דכחמא כפי' רחוי ולייב אין זיבא מעלבב
 זו עכ"ל: (ר"ג) כתב רש"י שיכול להתחיל
 בשנת צב"מ רחם וח"ל לבנות בפתיחה וגם
 בפתיחה א"ל וכן ר"ר. ורב הלפס כתב וכן הר"ב
 יוסף וכן ר"י א"ז שיחיל בפתיחה ומסיים
 בנחמיו שאומר והעלינו בתוכה ונחמנו בה
 כי החס נעל הכמות בל"מ מנחם עמו ישראל
 בזמן ירושלים והר"ר יונה מפרש שסיים
 מנחם ליון בזמן ירושלים. וכ"כ א"ש כתב
 בפתיחה כרב הלפס ופתיחה כ"גו הר"ר יונה:
 (ר"ד) טעה ולא הזכיר יעלה ויבוא בצב"מ
 ב"ט אומר בל"מ אשר נתן י"ט לעמו ישראל
 לששון ולשמחה בל"מ מקדש ישראל וכוונתו
 וכתב הרמב"ד ז"ל לששון ולשמחה את יום חד
 פלוני הוב. וכתב עוד שאין צד לא שם ולא
 מלכות לפי שאינה קבוע' ודומה לברכת הזימון
 שאפי' שחור מן החורף אין צד לא שם ולא
 מלכות לפי שאינה קבוע'. והר"ר כתב בסריקין
 שם ומלכות והכי מסתברא וזה דכני ביה
 ברבס ה"מ דלא פתח בכתוב והמטיב. אבל
 פתח בכתוב והמטיב חזר לראש. י"א כיון
 שלא סיים ברבס הכי"מ א"ל לחזור לראש
 בל"מ אלא חזר לתחלה בונה ירושלים ולא
 מסתברא אלא חזר לתחלת צב"מ וכ"כ הר"ר.
 ואם טעה ולא הזכיר ראש חודש צברכת
 המזון אומר ברוך שנתן ראשי חודש לעמו
 ישראל ליכרון. ובסחפקו בנ"מ אי חוסה אי לא
 חוסה. ורב הלפס כתב שאין לחוסה. וה"י
 והרמב"ם פסקו שיש לחוסה: (ר"ה) ואם חל
 ר"ח בשבת והזכיר של שנת ולא של רחש חודש

הלכות ברכות המזון

היה אומר ר"י יוסף שאין מחזירין אם פתח בכתוב והמטיב והף ע"ג דהשתא לא סני דלא חלל וכחז אחי רבי' לר"ך עיין בסעודה ג' אם לא הזכיר של בנה אם מחזירין אותו . לדעת ר"ח שאומר שיואל במיני תרגימה בלי פת ודאי אין מחזירין אותו . ולדברי המפרשים בלר"ך פה דולפינן מדכתיב ג' פעמים היום גבי מן שהוא במקום פת לידרכו מחזירין אותו ע"כ : (רנז) רב יודאי ג'ון כהן ורב כהן כהן ג'ון בלחצר חילת פירות וכו'א צו לר"ך לענות אמן אחר ברכות האחרונה ומלחצר שהוא סוף ברכה . והרמב"ם כהב שאין לענות אמן אחר סוף ברכה חלל כשהוא מברך שהי ברכות או יוצר . וז' אחר זו : (רנז) והוא דעונה אמן בצורה ירושל' כהב בה"ג וכן פירש ר"ח ורש"י דהוא הדין אחר סיום כל הברכות כמו בסוף י"ח וסוף יט' וסוף ברכות דה"פ שח' ית וערבית וסוף ברכות ד"ח וסוף י"ח לר"ך דהל' . חלל מ"מ לא נהגו הטולם לומר אלא אחר בונה ירושל' דברכת המזון כמו שמפורש בתמוד מרדכי פ"ח דברכות : (רנח) בעל ה"ג כהב שאין לומר בברכת אגלים בבר' המזון ולוקח נפשות במשפט משום דאיחא פ"ק דשבת דיש נפחה בלא חטא . והרא"ש כהב שאין למוחקו וכן עמא דבר : (רנח) להדין הוא חוזר פי' רב חלפס דמלתא בחפיה נפשיה היא ופי' לבייבן הוא חוזר לאותו שמברך שהכלנו משלו והס' משיבים בראש שהכלנו וכו' לבייבן חוזר רב אומר חוזר ואומר נברך שהכלנו משלו פעם אחרת . ורבנן אמרי למקום שפסק שאומר ברוך שהכלנו משלו וכו' . וכן הלכת' ור"י ה"ג וכן ראב"ה וכן הגאונים . ור"י פי' דקאי על מי שמפסיק לעשים . ואומר עד היכן ברכת היזמון שאומר עמיהם רב נחמן אומר עד נברך עד ועד בכלל חלל ברכה הן לא יגמור ורב ששה אמר עד הן ועד בכלל ואחר סעודתו עד היכן חוזר . ופסק להכתחיל למקום שפסק דהיינו ברכת הארץ לדברי ר"ג . ור"י פסק כרב ששת שמפסיקו עד ברכת הן ולאחר גמר סעודתו מחליל בברכת הארץ דהיינו למקום שפסק וא"ל יזמון חלל רש"י פי' צריש שמעתין עד היכן ברכת היזמון שצריכין להיות ג' . וכשהם שנים לא יאמרוהו וצטוק שמעתין פירש עד היכן הוא חוזר מי שנלטרף לזמון דאמרי' לעיל חליבא דרב ששה בברכת היזמון עד הן לבייבן חוזר לאחר גמר סעודתו והולך זכ להפסיק חליטו עד שגמר זה שמברך ברכת הן וחוזר זה שמפסיק לשנים וגמר סעודתו וקאמר חוזר לראש לתחל' הן שהרי נתחייב לזמון שהרי מתחילה בוקב' ג' ורבנן אמרי למקום שפסק בברכ' הארץ כשאר יחיד ומשמע מתוך פירושו

שכחיד אין לומר בשום פנים לרכת הן ופי' דחוק הוא והר"ש עליו מהא דקיימא לן דג' ברכות דהורייתא ומעשים בכל יום דלא עבדינן הכי . מרדכי פ"ג שחלל . ור"י שיעיב כהב חלל דאמרינן שחוזר למקום שפסק הוא שלא חלל פת חלל מיני פרפרת . חלל ודאי אם חלל פת לר"ך לברך על הפת שחזר ואכל . משנה"ל ומדברי הר"ש נמלנו לענין ג' שמפסיקין לשבעה שאין מפסיקין חלל עד שיאמר נר"ך וכו' : (רס) המפסיק לשנים ופסיק עד שיגמר מברך הן וכביגמור סעודתו מחיל בל' הן . מספר ח"ו : (רסא) ויברך אחר ברכת הכוס בורא פרי כגפן ברכת אחת מעיני ג' . להשוך מה"ג שכתבו שהין לברך אחר כוס של ברכת המזון . וכ"כ הירדכי : (רסב) כתב ה"ר יונה הא דאמרינן שגשה שחלל הן רשאין לחלק דוקא כשקבעו ענינן ביחד בתחלת הברכה מהמוליא . והרא"ש כהב חלל פ' שלא קבעו ענינן בתחלה . ורב חלפס גורס ג' שיבשו לאכול חלל פ' שכל אחד אחד לכולו מכברו חלל רשאין לחלק . לה"ט : (רסג) שנים שחללו מלוא לחלק ולברך כל אחד ואחד בפני עצמו . פירש"י בין ברכה המזון בין ברכת המוליא וכן רבינו שמחה חלל ר"י פי' דוקא בברכת המזון חלל בברכה כהראשונה כל אחד מוליא חבדו . וה"ר יוסף פי' בשם רשב"ם דיואל כל אחד בברכה חבדו מרדכי : (רסד) אבל טעל אין מזמנין עליו . כתב הרמב"ם שאין מברכים עליו לא בתחלה ולא בסוף וכן על כל דבר של חיסור . והראב"ד השיג עליו וכתב ש'א חמרו אין מזמנין עליו חלל לומר שאין לו קביעות כיון שאוכלין דבר של חיבור וכוא כענין חילת פירות שאין להם קבע לזמון חלל למה לא יברכו עליו לבדוק מלאהר שנהב . מהר"ם היה ח'מר נודך ולא נודה לך ה' חליטו ולא נהגו כן דכתיב נודה לך ונספר תהלתך ונהגו לומר על שהתחלת לחצותיך בריח תורת חיים ומזון . והרא"ש לא אמרו . וכן ר"י : (רסה) גרסינן בירושלמי ח"ד יבוסע זן לוי מייא לא בברכה לפני כהן ולא כרן ישראל לפני . ור"י בוסע לוי היה ונראה לכאורה שיש דין קדימה ללוי לברך לפני ישראל במקום שאין כהן . ומכר' שכתב שאין לו דין קדימה :

הלכות ברכות הפירות

(רסו) על הגרעינין או הפירות יתב כר"ר יונה שמברכין עליו בורא פרי העץ וכ"כ הרא"ש ובלבד שלא יהיו מרים וכ"מ המרדכי וכן ר"י ח"ו . והרשב"א כתב שאין מברכין עליהם בורא פרי העץ : (רסז) פתח בדשכר' וסיים בדממרא פתח ואמר בא"י כדי לגמור שכלל

הלכות ברכות הפירות

משקין היוצא מזה לשאר מי פירות ומכרס כחב מצרכים עליהם ועל היוצא ממנו שכל וכו' שמברכין עליו ז"ל העץ כמו על הכוסר: (רעו) אם זבל פרי ויאל טעם הפרי צמים כחב הרש"ח שמברכין עליו שכל והר"ש פיר' שמברכין עליו ז"ל העץ. ואני המחבר קבלתי מרבותי שכל מקום שמחלוקת יש בברכות הלך אחר המקל מאחר שעל הכל שאמר שכל נהיה דברו יאל: (רעו) רב אלפס כחב שאחר מים מצרכים והר"ר יבונה או' שאין מברכין.

א"ז: (רעו) בני חוץ לארץ חותמין על הארץ ועל הפירות ובני ח"י על הארץ ועל פירותיה. ועל היין חותמים על הארץ ועל פרי הגפן וד"ח כחות' שהותמין על הגפן ועל פרי הגפן לה"ט. וכוסחא דרשב"י ועל הגזוזת שהרס ועל ארץ חמדה טובה ורמב"ה חרות חיים ומזון שהולאתנו מארץ מארץ רחם ה' על וגומר מרדכי. ורבינו יעקב' כחבו חותמין על הארץ ועל פרי הגפן אחר היין. ור"ח חותם על כול רש"י כחב ועל הפירות על הארץ ועל פרי העץ על היין על הארץ ועל פרי הגפן. והגזוזת דבריו רבינו יעקב' ור"ח. משכ"ל. ור"ב הוא גאון כחב מי שחולב מזוגות ותמרים ורימונים ושה"ח יין לר"ד לברך ג' ברכות דברכה אחת ושה"ח יב"ד ברכה אחת ושה"ח יב"ש בשישן הלכה רווחת

היא דאין חותמין בבתים. וכן מלאתי בשים מצרכים אין ר"ח כחב דמברך על המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל פ"ה ועל הגזוזת שהרס וחותם על הארץ ועל המחיה ועל הכלכלה ועל הגפן ועל פרי הגפן ועל העץ ועל פ"ה כי הארץ מולאת הכל. וכ"כ ר"י ח"ו משכ"ל: (רעו) שדה"ם כחב ערומים וחבושים כיון שאין דרכן לאכול חייב כשהן חיים שכלל מבושלן בורה פרי העץ וכ"כ ר"י ח"ו. וכ"כ המרדכי. וערומים וחבושים שלט חייב כן אלא רחמים חיים ומבושלים:

(רעו) אגוז המטוגן דבש ז"ל העץ. וכן הטיב רש"י וה"ר ישעיה וכן ר"י ח"ו. וכן על נוקחיו כחב ר"י ח"ו שמברכין עליו ז"ל העץ. וי"א כיון שהם בשלם בלי דבש משתנים לגריעותא אם כן הוי דבש עיקר ומברכין עליהם שכל ולא נהירא. ולי שמוקק נראה שזה עיקר ורואי לברך עליהם שכלל: (רעו) על יין מבושל כחב בעל הדברות בשים ר' אגן גיאת שאין מברכין עליו בפ"ה אפי' נבשל מעט וכן מלאתי שהשיב ר"י הגדול להר"ר יקותיאל דמברכין עליו שכל וכן השיב צ"ח. ור' ישעיה כחב דמברכין עליו בפ"ה. כדאיתא בירושלמי שיואלין בו חזת ארבע כוסות והרבה ראיות אחרות. משכ"ל

שכל נהיה דברו. וכיון שסביע למלך העולם נזכר שהוא יין ואומר בפ"ה לקולא עבדין ולא מהדריין ליה. ור"י פסק להומתא שמחזירים אותו. ומיחו אומר הרב מאיבר' דאם היה יודע בטוב מהו כגון שהיה יודע שהוא יין ונטעה בדברו ואמר בורה פרי העץ אחת פרי הגפן דבחוץ כדי דבור יכול לחזור בו ויאל אחר שהיה יודע בטוב שהוא יין מרדכי פ"ק דברכות: (רעו) שמן זית מברכין עליו בפ"ה ומוקי ליה בחושב' דגרונו וה"ר יוסף פי' לאו דוקא חושב' דגרונו ה"ה נמי אם נתן שמן הרבה לחב בגרונו מברך עליו בפ"ה שהרי נכסה ממנו וכו' כחבו שאין לברך עליו אפי' כי"ב ליה חכמי פי' כוחבים לו הכנים דמחכוון לרפואה והנה מיינה. וכ"כ מצרכים. וכ"כ הרמב"ם אם שחך אוחז לבדו או שלא השם בגרונו מברך עליו שכל. ואינו נראה מה שכתב הרמב"ם שאם שחך לבדו שיברך עליו שכל דקאמר בגמרא אי דשמייה צטיייה חזוקי מזיק ליה פי' ולא יברך כלל לה"ט. ונראה דבדברים אם שחך אדם משקה לרפואה אם המשקים רעים דלית ליה הנאה לא ברין ואי אית ליה הנאה מיינה לבד הרפואה חייב מרדכי פי' דברכות: (רעו) השיב גדול הדור מהר"י מולן על יין מוגז לענין בפ"ה אפי' דבעלמא פסק ר"ה בטעם כעקר דאורי' אפי' לקולא מ"מ לענין דברכה ר"ת בחולין דחד בשיחא בטיל דלא חשיב טע' א לענין ברכה ואי הוה יוחר מחד בשיחא הולכין אחר הטעם אי רגילי אהני למשחיה במקום יין מברך ע"ב: (רעו) על הכפריים כהן גדולין על הל"ק. ה"ג ורב אלפס כחבי שמברכין בפ"ה. והרשב"י כחב בורה פרי העץ. וכן הר"ש וכיון דאיכא פלוגתא דרבנותא מברכין עליהו בפ"ה האדמה לה"ט: (רעו) סהמ' שלגדופלי אין מברכין עליו ביבש אבל עץ קנמון מברכין עליו ז"ל האדמה ועץ הלוקרו ואגוז מוסקט בפ"ה העץ מרדכי ברכות: (רעו) על הלוקרו כחב בפ"ה בורה פרי העץ ולולי הקבלה היה נראה בורה פרי האדמה סמ"ק: (רעו) על פלפל ונגביל יבשים אין מברכין עליהם. וי"א צאנציל הנה ז"ל האדמה. וכ"כ ה"ג: (רעו) רבש שזב מהתמרים שכלל ודוקא שרבו עמו מים אבל אם הוא צעין ז"ל העץ. והר"ר אפרים לא חלק. והרמב"ם כחב דבש חמרים שכלל לה"ט. דובשא דתמרים מברכין עליו שכלל וכגון שנתנו בו מים ומיחו לבדו מברכין ז"ל העץ. וה"ג ור"י ז"ל כחבו דאפילו לבדו מברכין עליהו שכלל. עכ"ל ר"י ח"ו: (רעו) סופי ענבים שאין מחבטלי' לעולם

הלכות ברכות הפירות

מפכה"ל. וכ"כ הרי"א. והעולם נהג לברך עליו בפ"צ ועל הכוס' כתב כ"כ ב"פ העץ. והרמב"ם כתב כך בגלוניס כתבו ב"פ האדמה וי"א בפ"ע. והלוי חומר שאין זה פרי ומנכרי' עליו שהכל ואפשר להבי' על דבריו :

(רשב) אומר ר"ח כי התורה' הגדלי' בטבס מזכירי' עליהם בפ"ט וכ"כ מהר"ם ובר"ר יוסף והר"ש כתבו שמזכירי' עליהם ב"פ האדמה וכן הר"ב"ה. ובר"ר מנוח הביא ראי' מן הירושלמי למזכירי' על כל מיני הטבס ב"פ הה' ה' וכן ע' חוסי' טרוח"ש ב"ר' י'רו. מרדכי פרק ה' דברכות :

(רשב) לשו"ה ה"ו הומי כרמי וכיוצא בכן טבובי' חייס יזהר ממ' ושלין הומר רב ח"פ' דבין חייין ובין מבוטלין בפ"ה ונראין דבריו ובר' יסוד' כתב דכשרין מבוטלין מנכר' עליהם שכלל. וז' עיין כי הטובים לא הכו כן בטבס רב אלפס כאשר תראה אחרי כן :

(רשב) אי התקיים הומלא ובוהא מ"ס אין מב קין לא לפניו ולא לאחריו ודלא כרב עמרם כהרב שבדך להחריו. וכן הרמב"ם כתב שלא לברך לא לפניו ולא : אחרי :

(רשב) ועל המורדכא המורקתה נדבש והוא מרק"ה נעשה מוורדים או ממיני עשבים נראה לי שיש לברך עליו שכלל ח"א שחבריו ולקין עלי' והומיסי' שבדבש הוא תפל ולדבריהם יש לברך עליהם בפ"ה והגניי מנטל דמתי יפני דמס' . לה"ט : (רפ) תו' וזכרתי כהנו החוס' ככבס חייס בפ"ה ולאחר בטול :

שהכל ורב אלפס כתב כהבס חייין שהכל וכשרין מבוטלין ב"פ האדמה וכן רגנו הגחוס : (רפו) כתב רב האי ז"ל גרני ידי דליפ"ח מבוטלי' או כטובים במחלל או בחומץ ופ"ה. חייין שהכל. וכ"כ בעי' ה"ג ויש מן הגלוניס ככתבו להיפך וקצת נר' לדברי רב האי ז"ל : (רשב) המשת מיני דגן הם חלבי' בעיין לא ש"א מבוטלים אין חטובי' לקבוע לכן ברכה ומזכירי' לפי"הן : שהכל ואחריהן כתב נה"ג בורה נפשות רבות. וכ"כ הרמב"ם. והחוס' מסופקין אם היא בורה נפשות רבות או מעין ג' שיש לתבו שיש להזהר שלא לחלן חייין אר' בלוקות בעימייהו ח"א בתוך הסעודה שאם חלם מכופק בברכה ראשונה יברך מספק שהכל שכל הכל שא"ר שהכל י"א. אבל בברכה אחרונה אין לומר ח"א כפי שנתקנה. לה"ט. וכ"כ המרדכי : (רשב) על פת דוחן כתב רב אלפס שהכל וכן הרמב"ם וה"ג כתבו ב"פ האדמה. ובר"ה"ש כתב תהלה בורה מיני מזונות ולבסוף בורה נפשות רבות וכ"כ גאון : (רצ) תוריתא דכמה חומר' של לחם כלומר לר"ך שיהיה בו מראה של לחם כלומר

כלל ימנות לגמרי ויכר וידוע שהוא לחם והכי קיימא לן כדכא וכרב שבה ומזכרין המוליא וברכה המזון על פירותין שאין בהן פיות כגון לחי"א תוריתא ד' המוליא (רצ) ינראה כשוחטים פה במי' סלימר פירותים והמיים מתלבני' מחמת הפירור' ח"א ליה תוריתא דנהמה וכן ריב רגיל ר' דוד ממנאלא ל"בן פירודי' בלילה כדי לאכול בשמחה בלי ב' כת המזון ובלי ה' וליא מרדכי : (רצב) כשנוחנין קמה בהך פולין או עדשים או כרביקין או לתוך שקדים : עושין לחלה אם עושין רוחו כדי שיטבד' הכב' או לר' לברך בורה מיני מזונות וטוב להחמיר ולגומטו בהך הסעודה לאחר ברכת המוליא ופסוד ממה נפשך מרדכי. ומי'הו ח"א מי"ש דקיס מרבה ולא ר' ח"א גובולא בעמח' ויש להסתפק אם יש לברך המוליא או ברה מיני מזונות. ור"י נהג בלה לאכול כי אם בתוך הסעודה לברך על פת החלה כדי לפטור' מברכה שהיה מכופק והואם פד' ח"ש ורוב"ליש חייבין בח"ה ובמוליא רוח' ח"א ל' תוריתא ד' ח"א וכן מהר"ם דר"י מפאה"ו לא היה רגיל לאכול פטור"ש ורוב"ליש כי אם בתוך הסעודה שלא היה ברור לן אם י"ה בס' תוריתא ד' הכמה :

(רצג) כתב הרמב"ם כל הברכות כולל' הן כהפ' לו י"ס בךך אם י"א חינו חזור ומברך לא בתורה ולא בסוף מפני שהם מדברי ס' פ"ס. וגר"ה ד' וקא' ראשונה היא מקדבין אבל אחרונה מעיין ג' דלח"ה דמסיך ליה חק' י"ו וכן יראה מדברי ס' ה"ט :

(רצד) מטעמת ההבביל' אין ל' לברך עד רביעי' לכבוד' ששע' ח"ה' ריב בולט וכ"כ הרמב"ם אבל ר"ח פירש דוקא בטיטס ושו"ט : (רצה) ביר' שלמי' מבקע דעל בריה כמו על גרגיר של ענב או של רמון מזכרין אחריו ח"ה' שהוא פחות מכזית. ה"ט. וכ"כ מהר"ם ב' ס' הירושלמי והתוספות מספקין בו. לכן יש להזהר שלא לאכול בריה כי אם פחותה מכזית ח"ה' יותר מרביעי' כדי שיה' הכ"ס :

בספיקא : (רצו) האובל פרוה מכזית משגעת המינין שחינו יכול בךך אחריו ברכה מעיין בלס כתב ר"י שיש לברך בורה נפשות רבות. והנה הרא"ש ולא כהירא וכן יראה מדברי הרמב"ם. יש להסתפק אם יש לברך על פחות מכושיעור מ' המינין אחריו בורה נפשות רבות ומסק' דחין לברך בלל אחריו : (רצז) ועל היין ובאר' משקים מסופק ר"ח אם מברך אחריו ח"ה' כזית. או שמא דוקא בכזית וטוב ליזהר לשחות או פחות מכזית או יותר מפזיב' :

(רצח) היו לפני מיני הרבה ר"י אומר אם יש בהם מ' המינין מברך עליו וח"ה' על ח"ה שיראה לברך ומקמיין ליה כבברכותיהן שוח

שוח

שוח

שוח

שוח

שוח

שוח

הלכות ברכות הפירות

שנות ל' יחודא לומר כיון שברכותיהן שוות
וא' נפטר בברכת חברו מין ז' עדיף. אבל אם
אין ברכותיהן שוות לריך לברך על שניהם על
אחד מהן שירצה יברך תחלה ואל"כ יברך על
השניה אפי' אם היה האחד מהן חביב ויכול
לברך על האחד תחלה. לה"ט ובר"ר ישעיה
וכר' שמואל בר חפני גאון פסקו כר' יחודא .
ורב שמואל בן חפני כתב כבר הודיענו ה'
ברכות הן לפני המאכל ומקלחן מוקדמות לקלחן
בזדמן כו'ן לפניו . ברכת המזלות קודם לברכה
בזמנא מ"מ. בורא מיני מזונות קודמת לפרי
העץ . ופרי העץ קודמת לפרי האדמה . והאדמה
קודמת לשהכל משכ"ל . ורב האי גאון ורש"י
פסקו ה"כה כרבנן . אבל ה"ג פסקו דכל
פעם ב"פ העץ קודם לברכת האדמה וכן פסק
רמ"ם בספר יראים מרדכי . ובסמ"ק כתב
בשאר ברכותיהן שוות לריך להקדים החביב .
והרמ"ם כתב בספרו הרשונה מלכ"ט מספר
ח"ו כל היכא שאין ברכותיהן שוות מברך על
זו וחוזר ומברך על זו וכגון שאין אחד מהן
עיקר . אבל אם היה אחד עיקר שבשני
מהחיל האכילה מברך על עיקר כדתייהו היו
לפניו ג' וזה מברך על הגון ופסור על הית
בד"ה בזמן שהיה כגון עיקר וחביב . אבל אם
הגון עיקר ולא חביב מברך על הית וחוזר
ומברך על הגון ואפסו בגמ' עדיף לרין
להפקיע הברכה כל כי האי גוונא עכ"ל .
(רצ"ט) ראיתי כתוב שברכת ב"פ העץ קודמת
לברכת ב"פ האדמה אבל הרמ"ם
כתב שהן שוות ועל אי זה מקום שירצה יברך
תחלה : (ש) ירושלמי פה נקיה פת טמאה ופה
קייבר טהור מברך על אי זה הכס שירצה ואם
פת אינו יודוי נקוי וחביב ושל ישר' אינו חביב
על אי זה שירצה יברך אם אינו חזק מפת של
טובדי כוכבים . אבל הכר מקו'י צוה לסיק הפת
לבן של טובדי כוכבים מעל השלחן עד לאחר
ברכת המזלות מרדכי ברכות :

(שא) כתוב בסמ"ק אם יש בני אדם שישיבו און
כשיניחון על כיון חזק ה"ה כל
אחד מברך לעלמו שאין אנו גרילין עתה לקבוע
עלמינו על כיון . וג"ל שאין חלוק האידנה בין
משקרא . מרדכי : (שב) אמר רב כל
ברכה שאין בו הזכרה הכס אינו ברכה . ור'
יוחנן אמר כל ברכה שאין בו הזכרה שם ומלכות
אינה ברכה ר"י נחמקא אם הלכה כר' יוחנן
ונפקא מינה אם דיג מלכות והזכיר השם שלא
יתוור ויברך דשם הלכה כרב אבל רב האי
גאון והרמב"ם פסקו כרבי יוחנן וכן ר"י ח"ו
וכן שבה"ל : (שג) תניא אחר הכל עומין אמן
חזן מאחר חינוקות של בית רבן וכני מיני
בעידנה דגמרי אבל בעידנה דמפטרי נפשיהו

הלכות ברכות הפירות

דבר שאינו מתחשב אפי' יש ימים רבים שלא
 אכל אינו מצריך כ"כ רב שיראה גאון וצרכ'
 הגשם אינו נובע עתה עכ"ל סמ"ק. ובהג"ה
 סמ"ק וכן משמע ק"ח בערוזין דקאמר רב
 יהודה הנה אקרא חדתי דריכי' שהחיינו פירוש
 ארצותינו מיכה ויסע משמע דהוה רשות ולא
 חובה דומיא דלחיתין ע"כ :
 (שכ) כתב הרמב"ם על הים הגדול מ"ז יום
 ל"ז יום מצרך בא"י העושה ים
 הגדול ואינו יודע למה פוסק כיחיד שר"י הוא
 שאומר שקובע ברכה לעצמו ורובן פליגי עליה :

הלכות תפלת המנחה

(שכא) הרב ר' יהודה כתב בשם ר"י שמוחר
 לאכול סעודה קטנה סמוך
 למנחה קטנה וב"פ ר"י א"ו . ור"ח אוסר
 ונראה שאפי' ל"ת שאוסר דוקא כשקובע
 עצמו לסעוד אבל אם אוכל כבילה כהדם
 שאוכל מטט בלי קבע מותר כמו אכילה פירות
 ורב אלפס כתב דהפי' סעודה קטנה סמוך
 למנחה גדולה אסור וב"כ תרד יונה ומתחמך
 חבא ע"כ : (שכב) זמן תפלת המנחה מ' שעות
 וחצי עד הלילה לדבר חכמים . ור"י עד פלג
 המנחה שהוא י"ח שעות פחות רביעית שהוא
 א' שעה ורביע קודם הלילה ולא אפסוק
 הלכתא כחד מייבאו ואסיקתא דעבד דעבד עבד
 דעבד דעבד כמר עבד וכו' וכו' שיעשה לעולם כחד
 מייבאו שאם עושה כרבין ומתפלל מנחה עד
 הלילה טוב אינו יכול להפלת ערבית מפלג
 המנחה עד הלילה כיון דאחזקו אותו יום לענין
 תפלת המנחה טוב אינו יכול לעשותו לילה
 לענין ערבית וכן אם היה עושה כר' יהודה
 והתפלל ערבית מפלג המנחה ולמעלה לרין
 לזכר שלא יתפלל מנחה בצלוחת טעם עכ"ל
 הטורי' : (שכג) דעבד כמר עבד אהא סמכ'י
 שלפעמים אנו מתפללין תפלת המנחה אחר פלג
 המנחה כרבין ולפעמים אנו מתפללין תפלת
 ערבית מיד אחר פלג המנחה כר' יהודה דאמר
 מפלג המנחה ואילך לילה הוא ויש מהנדחין
 בדבר מבוש דנראה כתרי חומרי דסתרי אהדדי
 מרדכי פ"ז : (שכד) הלכה מתפלל מנחה ואחר
 קן של מוספין מכלן יש להורר ביה"כ להפלת
 תפלת מוספין קודם שש שעות ומתחלה דהיינו
 קודם ששיע שעת המנחה דאם לא כן היו
 לריכים להתפלל תפלת המנחה קודם . וב"כ
 ר' ישעיה ור' יהודה מפרי"ו מ"מ העול' מוכ
 שלא להקפיד . ובר"ר אליאזר י"שכ המנהג
 והארץ עיי' בהגה' סמ"ק . ומיכה אם אחר
 אחר' שעות וצמח' ביה ארז' הירושלמי
 יש שהות להתפלל שתיים תפלת המוספין קודמת
 ובתלמודת

בריה לרין לברוכי . וכן גורס רב האי ויש
 מפרשים לפי גירסתן לאו דוקא בנו וכן בנו
 אלה הוא הדין ליוחאי וריבוי :
 (שיב) ארבעה לריבין להודות ולרין לאודוי
 בפני עשרה וכתס' כתבו
 שרין עשרה ותרי רבין מלבד העשרה :
 (שיג) נוהגים באשכנז שלא לברך הגומל כשהולכי'
 מעיר לעיר אלא כהולכי מדברות
 ומנהג נרפח וגם איטליא לברך כשהולכין מעיר
 לעיר וראייתם מן הירושלמי דאומר כל הדרכים
 בחזקת מסוכנים הם אמנם מורי אבי מהר"י
 לגדא ז"ל נהג שלא לרין לברך וכן נהגין
 הר"ר יוסף והראש"ד דוקא חוזה שגפל למשכנ
 אבל חס בראשו או במשיו א"ל לברך וכ"כ
 המרדכי וכן הרשב"א בתשובותיו . אבל הרמב"ן
 כתב דכל דרך וכל חולי לרין להודות וכ"כ
 הערוך דאפי' חס בראשו לרין לברך וכן נהגין
 בספרד : (שיר) זמן תפלת הדרך עד פרסה אבל
 מני עבר פרסה לא שנה במים לא שנה ביבשה
 הוה משוח לא יוכל לתקן . ובה"ג מפרש עד
 מני בנקש לרין שיהיה לרין להתפלל עד פרסה
 אבל פחות לא יתפלל . מרדכי פ"ק תפלת
 השחר : (שזא) המתענה בשבת כחב"כ שיאמר
 ענינו באלהינו וקונס מורי : (שזב) בתבוהוסי'
 על מי שקנה כלים חדשים שמנברך שהחיינו
 דוקא בכלים חדשים וחשובים אבל חלוק או
 מנעלים או הנפליאות אינו מצריך הרב"ש כתב
 הכל לפי הקנה"ש עני שמח בחלוקו יותר מעשיך
 בגדדים : (שזי) אין מצדדים בדרכים דוקא
 שפעו זה בזה בדרכים אבל מתחלה כשיולדוין
 יחד דרך מצדדים בדרכים דמשמע פ' בהמה
 קדמים המריה דרב . ור"ח"ה פ' דדרך סנה
 אין מצדדין מרדכי פ"ק דברכות :

(שיה) נשאל גדול הדור מהר"י מולן על מי
 שמברך שהחיינו על העניים
 אם חוזר ומברך על יין חדש והביד דרפיה בדיה
 פירוש מסופק מאחר דשמעי' דרבא אומר ב'פ'
 נהרא דעובדי כוכבים חמרא חדת' בעגבים
 נהר שמה אולי . ור"י יבא חיוב לברך כהרי יש
 להם ב' שעות או דלמא לענין ברכת זמן בחר
 טעמא אולי ומאחר ששמן מתחלה על העניים
 אינו שמח יותר על היין חדש עכ"ל ולי המהבר
 נראה שאין לברך מספק . עוד כתב הרב המור
 אע"ג דבעל סמ"ק כתב שאם לא ברך זמן על פרי
 חדש נפסד ומאחר ששמן מתחלה על העניים
 לו כמנו מאן דנפק בזמני דהיין ורואה חילנות
 מל בבי' דתפלי' אם לא ברך בראשונה מצרך
 בשניה כ"ג ל"ש עכ"ל : (שזט) היואה פרי חדש
 והנהג מראייתו מצרך שהחיינו ואם אינו נהנה
 עד חילתו ממתן עבד חילתו וכן מכל דבר
 הנהגת משנה לשנה כמו גדולי קרקע אבל

הלכות תפלת המנחה

קודם לא: הכוכבים ועונה אמן על צרכי מעריב ערבים וחסדים וחסד עולם וקורא שמע עם הצבור כקורא צתורה ועל אמת ואמונה איה עונה אמן ומחפץ עם הצבור וכשמגיע זמן לאח הכוכבים היה קורא שמע צברכותיה ואינו משגיח על המיכה גאולה לתפלה . משכיל . ובעל המאור ז"ל כתב חנו אין לנו רחיק להקדים זמן ק"ש קודם זמנה ע"כ . וקוּעוּ הָאֵל לָלֵאָה בִּידֵךְ דַּאֲפִי מֵאֵן דְּרֵשִׁי לְקִרְוֹת ק"ש של ערבית קודם לאח הכוכבים לא שרי אלא בדיעבד אבל לכחלה לא אלא עד לאח הכוכבים וכן ה"כחה . משכיל . אמר המחבר קחא קנאח' לה' על בטול חפלת ערבית בזמנה ולא די שאין יולאין ידי חובתן כי בזמן הזה קבלנו עלנו לחובה כמו שכתבו המחברים אלא שמברכים ברכות של ק"ש לפני ולאחריו וכמעט שהן לבטלה והגני סוגר חרצ ומניח לבני אשכנז ואיטלייא המחפליין חפלת ערבית בזמן הקיץ לאחר כ"ב שעות ודעבור כי רחמי יתיר מז' שעות לפני אלה הכוכבים ולא נמלאו ידוהם ורגליהם צבית המדרש ואין למנהג הזה לא שרש ולא עקף רק הרגל רע מלות אגשים מלומדת מלד עלולה וטרחת להחפלה שתי פעמים צבתי זמנים מנחה ומעריב. ובעבור כי רחמי יתיר קלת נוסחאות מועהקות צסכ הגדול המורים הרשב"א אשר צו חולי' עמס כמו שאז"ל הרוח לימנה יתלה צאילן גדול . הגני מציח לשון הנוסחא הכוא . ואוכיח צרהי' צרות מזהירות כשמע ירח שאין ממש צברכותיה ואפי' יעקב וחסלת ישראל וכטיט חולות אריקס . ח"ל הנוסח' משום טור' צבור החירו להחפלה חפלת ערבית קודם הזמן וקורין ק"ש צברכותיה לעמוד מתוך צברי חורלהחפלה' כאשר הוא מסקל' הירושלמי' וכ"כ רש"י והראב"ד והרי"ף והרב' מן הגאונים עכ"ל הרשב"א בחדושי ברכות . והנה טעו צוה בלשון וחושבים שמש' הרב החירו להחפלה חפלת ערבית קודם הזמן שר"ל קודם פלג המנחה כי מפלג המנחה ולמטה היא יולה לצברי ר' יבודה . ואינו אומר כי לא יפה כוונתו כי קודם הזמן ר"ל קודם לאח הכוכבים שהוא החלת זמן של ק"ש של ערבית לכ"ע ותדע דכח לא מניין צסום מקי' שאפי' ר' יבודה אומר להחפלה ערבית מפלג המנחה רק שאמר שזמן חפלת המנחה עד פלג המנחה וכ"כ הרא"ש צפירוש ח"ל ונהי גמי דאין זמן חפלת המנחה אלא עד פלג המנחה לר' יבודה היינו שקים כנגד הממיד חמנו לא היה אלא עד פלג המנחה אבל ק"ש שצלו בזמן שכיבה אין רחוי לקרותו אז בעדיין חינו זמן שכיבה עכ"ל . ואפי' לפי ר"ח שכתב דכוא הדין לר' יבודה דמח' לילה אחר פלג המנחה ולר' יבודה יכול להחפלה ערבית

ובחלמודא דידן בשמעתא לא משמע כן מרדכי פ"ד צברכות : (שבו) שבה ולא להחפלה מנחה להחפלה ערבית שמים דוקא שכן אבל היוד ולא להחפלה אין לו חשבונין וגאון ככה ה"פ' היוד אם רואה להשלימה בחפלת ערבית הרשות בידו אלא שאין לו סכר חפלה : (שבו) לדברי אשכנז וזרפת אין לו לאדם להחפלה חפלת קד' שלא חקנו להחפלה אלא ג' חפלות ציוס חבל רב אלפס כתב שיכול להחפלה צדקה אבל נראה לי שיה' לאדם להזכר שלא להחפלה חפלת נדבה אם לא יכול לחוש צה דבר וגם לריך שיכה מכיר בעלמו שיכוון מראש ועד סוף :

הלכות תפלת ערבית

זשבו) ומאימתי זמן ק"ש כדחנן משעב צהכתיים נכנסים לחכול חרומתן וכיינו אלא הכוכבים כך פסק רב אלפס וכ"כ רב פטויו כל הקורא ק"ש קודם שיראה ג' כוכבים אם נחכוון לכך לא ילא ידי חובתו ויחזור ויקרא ויחפלה ואם לא נחכוון ולכך וטעה ויחפלה אל יחזור ויחפלה . וכ"כ רב עמרם ואפי' קראה בין השמשות שהוא ספק יוס ולינה חיחה בירושלמי שחזור וקורא אוחה וכן פירש"י שזמנה מלאח הכוכבים ורש"י ש' שמה שאנו קורין אוחה צ"ח אין אנו יולאין אלא צמה שאנו קורין אוחה לפני מטתנו ואוחה של צ"ב אינה אלא כדי לעמוד בחפלה מתוך דברי חורה וכ"כ רב עמרם שעקר הקריאה שיואל צה היה שקורא לפני מטתו ומחמתן כן כתב שצריך לצרף עליה ור"ח אומר שאוחה של צ"ב עיקר שקורין אוחה צברכותיה ומח שאנו קורין אוחה קודם לאח הכוכבים משום דקיימא לן כר"י דאמר זמן חפלת המנחה עד פלג המנחה שהוא שעה רביעית קודם הלילה ומשם ואילך חשוב לילה לענין חפלת המנחה וכו' הדין נמי לענין ק"ש שמשם ואילך היו זמנה . וכ"כ רחבי"ה והרא"ש הקשה על ר"ח . ור"י פ' כדי לישב המנהג שאנו סוברים כשאר התנאים של הברייתות שנקדימים זמן ק"ש לאח הכוכבים וכו' . וגם מתוך הדוחק נגנו כן שלא יתקבלו אלא לחפלת ערבית ולא יחפלו צבור ומ"מ גם לפירוש ר"ח אין למחר כל כך לקרחה מצעוד יוס קודם לאח הכוכבים כי דבר מועט הוא בין חנאי דמחני' ובין תגאי צברייחא לה"ט . ורחבי"ה כתב נראה לי עיקר דברי ר"ח והמחמיר לקרות ק"ש ולהחפלה ציליה מחוי ציוורה שכל ה: ושה דבר שאינו לריך לעשות נקרא' הדיוט אלא ח"כ הורגל צפירשות בשאר דברים . מרדכי . והראב"ד היה עובד לענות אמן עם הצבור כשהחפלה

הלכות תפלת ערבית

ועצת אמי את הספרדים והאליז'לי' אמי וכן בערי המערב המהפליין ערבית סמוך ללילה יהיה חלקי עממה שמונה וז' . ועליהם את קורא ערב ובקר וזכרים ונחשים ואימה וישמע מהיכלו קולי . ואם נחתי לתת טעם למנהג ברע הזכ כי בזמן הקץ החלק היום ל"ב שעות גדולות כמו בימי החורף ל"ב שעות קטנות כמו שחלתי בחו"ס' ספרדיות שכל שיעורי שעות שאמרו חכמים מהחלקין לפי השעות הימים וכן שמעתי שמיזיין רחיה מיומו של יושע כשעמד לו החמה כיום חמים ואי"ח בחדרש כי היום הוא יום תקופת תמוז היה וקח חשב ליה בלמודא פ' חין מעמידין ל"ב שעות והיינו י"ב שעות ארוכות אע"פ שר"י הוא מסופק לענין התקופה פ' כילד מעברין מ"מ חוספת זה חינו רק דבר מועט והוא קרוב להלק המים מן השעה לכל שעה לפי דעת החוים כאשר שאלתים . וא"כ שעה ורביעיית קודם הלילה שהוא לאת הכוכבים אפשר שגיע לפי שיעור חוספת עד קרוב לשעה וחצי ודוקא בחקופת תמוז אבל לא בשאר הימים והאליז'ות כשס' כמעט שנים אבל מכ"מ לשתי שעות שלימות קודם הלילה לא יוכל להגיע . וא"כ אפי' לדעת זו המהפליין ערבית קודם שעה וחצי לפני לאת הכוכבים חס לריק חוס' וה' יראנו נפלאות מהורתי אמן : (שבחי) מי שנהגם ולא קרא ק"ש עד שעלה עמוד השחר יכול לקרות קודם הכן החמה אבל לא יאמר השכיבונו ובר"ר יונה כתב דחיי ל"ל שנים לפניו ושחים לאחריה אבל לא יאמר הברכה כמו שהוא מהחיל ותקנו צננה טובה מלפניך וברא"ש כתב שלא יאמרה כלל . עכ"ל הטורים . והשר מקולי כתב דקחי תקודם הכן החמה וסליק מיינה אבל קודם עמוד השחר יכול לומר השכיבונו וכן פסק ראב"ה מרדכי פ"ק דברכות :

ערבית מפלג המנחה ולמעלה היינו דוקא מפלג המנחה ולמעלה מאחר ששעה מנחה עברה אבל לקרות ק"ש וערבית קודם שעה ורביעי' לפני לאת הכוכבים לבול עממא היו יום לתפלת המנחה . ואיך יענה על לב אדם להתפלל תפלת ערבית ותדע עוד כי הרשב"א הביא הדין הזה בס' הגאונים ובס' רש"י וכולם אינם מדברים בלא מפלג המנחה ולמעלה . וכן לה"ט וז"ל ור"י פ' כדי לקיים המנהג שלנו סוברים בשאר התנאים של הברייתא וכו' והוא לשון החוספות א"כ ש"מ כי המנהג היה להתפלל מעט לפני לאת הכוכבים דומיא דתנאי ברייתא שאמרו זמנה מעט לפני לאת הכוכבים כמו שפירש"י לשם . ולמען לא יהיה פתחון פה לבעל דין להלוק אכבוד כל חלוקי' הגוים מק"ש של ערבית כנמלאים בגמרא בתחלת מסכת ברכות . מאימתי קורין שעת צערני' משעה שהכניס נכנסין לחבול בתרומתן ומסיק בגמרא שהוא משעה לאת הכוכבים . וכן היות משעני נכנס לחבול פחו במלח ומסיק בגמ' דעני מאחר מכן . והביא ברייתא משעה שקדש היום בערב שנהות ואליבא דר"א . ופירש"י היינו בין השמשות והוא כדי מהלך חצי מיל קודם לאת הכוכבים . ואליבא דר"מ דאמר משעה שהכניס טובלין לחבול בתרומתן ופירש"י דיינו מעט קודם בין השמשות ואליבא דר' אחאי שואמר משעה שרוב בני אדם נכנסו' להסב ופיר"י והוא המאמר לכוין . א"כ כל בני תנאי מאוהרים מפלג המנחה והיינו תנאי דברייתא שאוהרים החוס' בתחלה מסכת ברכות . וז"ל לאו שמתפללין ערבית במעט יום סבירא לן הכני תנאי דגמ' שאמרו נשעה שקדש היום א"כ ש"מ שמיירי כולם מפלג המנחה ולמעלה הרבה וגם היה שכתב הרשב"א שהוא מסק' בירושלמי היינו כמו שכתבו החוס' בתחלת פ"ק דברכות . וז"ל ודקאמר בירושלמי והא דקורין חוהה צב"ח וכו' . אר"ח שהיו רגילין לקרות ק"ש קודם התפלה כמו שאנו רגילין לומר אשרי תחלה וואתו ק"ש אינו אלא כדי לעמוד מתוך דברי תורה עכ"ל . הרי שהירושלמי אינו מדבר מק"ש של מוצה שהיו מתפללין עם ברכותיה . והנה ראייתי בהשבת מהר"ר איסרליין ז"ל הנקראים תרומת הדשן שכתב שלא מלא טעם וסבירא למנהגו בזמן הקיץ וכן מהר"ר יוסף קולין ז"ל לא היה מתפלל כלל עם הצבור ערבית רק בליהבין הרבה בעני נפש וכן אמי הקטן טוב בזמן הקיץ אבל בזמן החורף מתפללין ערבית אחר כ"ג שעות שהוא אחר פלג המנחה סומכים על ר' יהודה ודוקא לפי דברי ר"ח מ"מ אינה יולאין חובת ק"ש בזמנה לרוב הדעות . סוף דבר הזה סליקא צדיח נחיתא .

(שבחי) ברבה ראשונה מק"ש בערב נוסחא ספרדית ומבדיל בין יום וזיין לילה בא"י המערבי ערבים גוססח אשכנזי בין יום ובין לילה ב' גבחות שמו אל חי וקיים תמיד יתלוך עלינו לפולס ועד . ובר"ר יחיאל אחי בעל הטורים כתב כי נוסחא ספרדית טובה . אבל נוסחא אשכנזית אינה מעיין החתימה סמוך לחתימה . וברא"ש יבב קתא שהיא מעיין החתימה : (של) הפסקה' שתקנו לומר אחר השכיבונו שהם י"ח אחרות שמתחיל ברוך ה' לעולם אמן ואמן . י"ח שאין לוהר משום הפסק גבולה לתפיל' : (שלא) כתב רב עמרם ש"ז יכול להפסיק אחר שחמס המלך צבדול לומר תמיד יתלוך עלינו וכו' לומר ברכו בשביל ב"ח שבאו בין ספרדים כיון דבלאו הכי מפסיקין בפסקין ובידלו עיינו ואי כתבתי למעלה שאין להפסיק

הלכות תפלת ערבית

שלא היה ממרק האכר בשעה שמיש כדי למעט ההנאה. והראב"ד פי' מגלה טפח עכ"ל מגלה לאותה ועבשו מכסה לאותה כלומר שלא היה מאריך בשמיש. י"מ מגלה טפח בסניר שהיתה חגורתו סיגר שאף בשעה שמיש היה מלריכה לחגור סיגר ומכסה טפח מיד כדי למעט בהנאה:

נכפסיק אלא בזה שהקנו החכמים: (שלב) עוד כהב רב עומרם בשם רב שר שלום שמוח' ליפול על אפיס ולבקש רחמים אחרי הפלה ערבית אפי' בצבור וכן המנהג בבית רבינו שבבבל. וכל בני אשכנז וירפ' נוהג' שלא ליפול על פיהם בערבית. ואח' תלמידי כבר קבלת שמך מנהו שלא ליפול על אפי' בצילה כמו שפירשו המקובלים הטעם האמתי ולחכימ' ברמיזא: (שלב) מצוה לקרות ק"ש על מטאו ודי בפרס' הראשונה. ור"ח כהב שצריך לקרות ג"כ פרשת ויהי אם שמוע דכתיב בה שצכך ובקומך: (שלה) נשאל גדול הדור מוכר"ר יעקב מולן. איך המנהג בקדיש יתום אם יושבי העיר יכולין לעבד על הנכדים שבאו חוץ לעיר לומר קדיש יתום. אם לא וגם הטעם למה נקרא קדיש יתום ולמה הקטנים אומרים זה הקדיש הואיל והוא דבר שנקדושה והשיב הרב כי יש מנהגים שונים בקהלות אשכנז יש מהגים שלא לומר החילון. ויש קהלות נוהגים שיאמרו הגר כמו החושב ובמקום דרכו נהג אבל במקום דלויכא מנהג מלך דינא יכולים החושבים לעבד על החילונים מאחר שהם שרעים בהולאות מהכנס' וכל שאר עולים ומסים כמו מקום בית הכנסת שיש להם דין. ונקרא זה הקדיש קדיש יתום בשביל שהקטנים שאינם יכולים להפלי' בצבור יכולים לומר קדיש זה כי נתקן בשביל המתים ולכן הקטנים יכולין לאומרו כי איננו חובב כשאר הקדישות של תפלה. ולי' כי אפי' עזר הקדיש נתקן בשביל המתים כמו ממש דר' עקיבא מ"מ האבל כשהוא איש טוב לו יוחר להפלי' כל התפלה מזה הקדיש כי גדול המצוה ועושה ממי שאינו מצוה ועושה. ואפי' שאין אבל צדיק אין לבטלו מאחר שהוא נתקן אחרי פסוקים ואפי' מי שיז' לו אב ואם יכול לאומרו מאחר שנתקן עכ"ל והקראתי: (שלה) נשאל גדול מוכר"ר ישראל בר פתחיה המכונה ר' אוסרליין על מי שמת לו אחיו או אמו באחד ובסוף סיום הכנה שמת היחה השנה מעוברת אם יאמר קדיש באדר השני או באדר הראשון. והשיב שיש לומר קדיש באדר הראשון לו לבד זה אין רק שנים עשר חדש כמו שאמרו רז"ל פושעי ישראל נדונין שביהם שנים עשר חדש ואינו אומר שנה וכ"כ מוכר"ם ז"ל עכ"ל: (שלה) א"י יוחנן בן דבאי הרב דברים שאלו מלאכי השתה. חגרין מפני מה היוין מפני שהופסין שלתיבהם. פירש שבהם כמעט שיהיה פנים כנגד אחור. אבל מ"מ משמש כדרכה. ודוקא דרך חקראי בעמא: (שלה) ובשואר מספר מגלה טפח ומכסה טפח ודומה כמי שכפאו ד' כתב הראב"ד יש מפרשים מגלה טפח פי'

הלכות שבת ועירובין

(שלה) כתב הרמב"ם מוספיקים בחגור אם דרך להחזירו כמו שדה ומותר

או אם דומה למרחץ ואסור והוא הכריע לאסור ואפי' השכירו לשהי' אסור. לשון הטורים לבעל התרומה החיר בחגור וברחים כתבו בתוס' להחיר שעומדים לאריקות. ורב האי גאון כתב שאם השכירו חגור לשיש הרבה ומתפרסם הדבר מותר וכן נוהגין היתר בבבל. והרא"ש כתב נחמיר הדבר בכל גלותו שכל מי שיז' לו מרחץ או חגור חייב שוכר פועלי' לעשות מלאכ' בהם ולוקט הוא הריחו של הרחיצה ושל האפייה אלא משכירו לאחר לשהי' ח' למדשים בשכר ידוע ושיטול החובר כל הניזח שיגיע ממנו ומותר בקבלנות שאין מלאכה העובד כוכבים נקראת על שם היצר' אבל אם היה משכירו לימים אסור יקבל בכר שבת וי"ט לשון הטורים:

(שלה) ועובד כוכבים שהפך בגדיו של ישראל בשבת אסור ללבושן בשבת ולא

החירו אלא שהעשה מלאכתו בשבת אבל לא שיהיה ממנו בשבת וכן כתב הר"ר אביגדור. ומורי עליה כתב דלא סבירא ליה האי פסקא שיהא אסור ללבושו. וכן מלאכי בשם הר"ם מאיר. מהכזבי הרט: (שם) נשאל לרש"י מי שיז' לו שורים והשכירם לעובדי כוכבים לחמש לזמן מה אם יכולין לחרוש בשבת ויש שחיו לאסרין אפי' קבל העובד כוכבים אחריו מיהא וגבסו ששכר עובדי כוכבים לבנות לו בית וקבלות היה מתיר ר"ח שיבטו בשב' ור"י אוסר ואפי' הם הגוי האזנים צדימו אסור לישראל לשתן בביתן רבי היה מחיר בחגור שקבלו בשותפות שקבל יום ח' כנגד יום השבת בעטל העובד כוכבים אפי' לא התנו בחתימ' ור"ח אוסר. והשכנה ר"ח ביהו לא ראה שיבטו לו בשבת וכן נראה דעת הרמב"ם שכתב המשתתף עם העובדי כוכבי' במלאכה או בסחור' אם התנו וכו'. זכהה הרא"ש ומיכה תור של עובדי כוכבים לקח הישראל משכון מן העובדי כוכבים נראה שאין צריך לישראל להחנות כלום כיון שהוא ברשות העובדי כוכבים ושכר העובדי כוכבים הוא רק לישראל ברבית שלו ואין לישראל חלק בגוף החגור

הלכות שבת ועירובין

קמור ואם לא התנו בתחלה וגם לא בלא יחד לומר שיקח הישראל יום אחד כנגד השבת אלא חלקו סתם. מנעיה ולא חפשיטי' וכזה הר"ש דספיק' דרבנן לקולא אבל מדברי הרמב"ם נראה לחומרה ל' הטורים :

(שם) רבינו גרשום אחר הפת שנחנו אנשי הפיחה ליהודי' בשכרו

ואחר אפי' דיעבד כל שטר שבת. וכן פסק מהר"ם על היחודים הקונים המכס ומשכירים להם העובדי כוכבים לקבל המכר בשבת וגררחה דבקבולת מותר והאיך דמי קבולת גבי מכס כגון שהשכירו כך לשתכנה כ"ה דיגרים אחו"ל כך וכך אבל לישב אצל העובדי כוכבים המקבל המכס אסור. קלרתי לשון המרדכי" פ"ק דשבת: **(שם) בספר** התרומה הותר להשכיר בהמתו בהבלעה וע"י הפקר שלריך

להפקיע האסור שביחה בהמתו. וכזה הר"ר פרץ ופרש בשעת הפקר שאין מפקיר' אלא ביום השבת וגררחה דלפילו בסתם נמי דעמו לזה שהרי אינו מפקיר' אלא כדי להפקיע אסור שביחה בהמתו עכ"ל ור' בספר המלוה בשם הר"ר שמשון משכן ומיחו אם אמר בהמתי קנייה לך מותר: **(שם) בתיבת חטי' לרחי'** בערב שבת סמוך לחשיכ' ר"ת פסק כרב יוסף דשרני ולא נהירא לר"י אלא כמו שכתב רב חננאל שפסק כרבה וכן מסקי' הר"ש לאסור וכן נובגין בכל מקום ע"כ מהשונים מורי מהר"ר יהודה גדא ז"ל: **(שם) אם** אין אדם ידוע בעיר לקבל הכתיב' אין משלחים אותו בערב אלא אם כן קלץ וברצונו ובחמישי מותר הרמב"ם כתב שאם לא קלץ לעולם אסור: **(שם) יש** מפרשים דלחין מפליגי' בספיכהפחות מג' ימים קודם שבת משום אסור

מפ"ק דשבת האמנם מלאחי דלחין ראיס לסמור דברי רבותי. והר"ר אביגדור כתב הנכנס בספינ' מערב שבת חל ילא משחטיכה ששם ילא הימנה מחשיכה ויראה ליסע לא יוכל עוד לחזור לתוכה דהוה ליה כיוולא לדעת חוץ לתחום וכן כתב גאון אחר משבולי ה'קט. ורב אלפס כתב דטע' דלחין מפליגין משום עונג שבת שכל ג' ימים הראשונים גושו משתגר ואין רוחו חוזרת עליו עד אחר ג' ימים ולכן מחירין בנהרות הנובעים שאינו מלטער ובה"ג כתב אם קנה שביחה בספינה מע"ש מותר להכנס בה אפי' בשבת ור"י אסר הכל אפי' בחוף התחום מפני שהוא שט על פני המים שהוא אסור לשון הטורים מלאחי ששם כר"ר ישעיה שטיי נכנס ועובר בשבת בעיר וי"ז"אח בלוחן הספינות שעוברין משכונה לשכונה וסיה אומר שהעובדי כוכבים המנהיגי' את הספינ' לעמלן הם מכונין ורבינו מאיר הקשה לו מרבן גמליאל שירד לגמל וכו' ובדברי הגה"היים ז"ל שאם הממוח יבש שאין הספינה יכולה להתקרב ביבשה כדי שיעשו כשם מותר לירד במעבר היא בלידת קטנה שמעברת כמו בגשר. והר"ר אביגדור כתב שאין לכתם בדוגית קטנה אם היא שטה על פני המים וזה ממקומה אך אם היא עומדת בנרעא סמיכתא הוא. משבולי ה'קט :

(שם) ולענין דבר מלוה פירש ר"ת דבכל מקום שאם הולך חוץ מלטייל שבת דבר מלוה: **(שם) הרמב"ם** כתב מלוה שימנע אדם מן המנחה ולמעלה לקבוע סעודתו בערב שבת. וגררחה דקודם מנחה אין לקבוע דע"ש חסם קאמר לשון הטורים. האלפסי פסק כלישנא בתרא דמתמיר ואסר אפי' בסעודה קטנה סמוך למנחה גדולה אבל ר"ת פסק כלישנא קמא דסתמח דהגלמודא קאמר לה ואם כן דוקא סעודה גדולה כגון חופה וזרית מילה סמוך למנחה גדולה אסורה להסתחיל מו' שעות ואיך דהיינו חלי' שעה לפני מנחה גדולה ואם התחיל אפי' לאחר מנחה זו אין מנסקיין עד הערב שיוכל להחלל המנחה ביום אבל סעודה קטנה אינה אסורה להתחיל עד שתגיע המנחה קטנה סוף השע' שעות ומנחה: מרדכי פ"ק דשבת: **(שם) היתערה** בערב שבת הלכתא מתענה ומשלים פ"י אם יראה ולא הוי כמתענה בשבת וכן שיוכל להשלים אם יראה והוא קבל עליו בסתם וכל תענית שלא שקעה עליו חמה אינו תענית נריך להשלים עד לאח הכוכבים אם לא שפירש בשעת קבלת התענית ב'שלים עם הלכו מהר"ם כתב שיוכל לאכול מיד אחר התפלה קודם שקיעת החמה שהוא מפרש מתענה ומשלים עד אחר תפלה אבל תענית חגום לכולי עלמא מתענין עד ליל' ממש שאפי' שבת

הלכות שבת ועי' ובין

בשבת עומה יכול להשתענות: (שבת) כתב הרא"ש
 מי שכותב לעצמו ספרים דרך למודו מותר
 לכתוב ערב שבת כל היום : (שנ) רבינו חס
 ז"ל פי' הטעם למה אסור לעשות מלאכה בערב
 שבת מן המנחה ולמעלה משום כבוד שבת
 ופי' שמוסיפי' מחול על הקודש דווקא מלאכה
 הדייט אבל מלאכה הקדש כגון כתיב' מותר וכן
 כתב רב ישעיה משבולי הלקט : שגא פסק הר'
 יוסף שאסור לומר לעובד כוכבים בערב שבת
 חטטה מלאכה זו בשבת מפני שהוא כמשיעו
 וכן הוא בספר התרומה ובספר מנחה גדול
 פסק דמות' לומר לעובד כוכבים בע"ש ויתן
 מעות שיקנה מה שירצה ובלבד שלא יאמר לו קנה
 בשבת מרדכי פ"ק שבת : (שנב) כל דבר
 שאסור להשתחוות ואף עבר ושהה או ששכ'
 ושהה אותו במקום שלא היה לו להשתחוות אסור
 לכל חף למו שלא שהה אותו והרמב"ם חלק
 בשבת בין שכל כל זכרו ובין אם מלאכת ויפה
 לו . ובשלה בשל כל זכרו אסור עד מלאכה שבת
 וכשמלאכת ויפה לו החיר ואינו יודע למה
 חלק בייניהם :

(שנג) פירוש רשב"ם כל מה שאמרו הטמנה
 דוקא שלא הגיע למאכלתן דרוסאי
 ור"ח פי' שיותר יש להחמיר בהטמנה מבשהיה
 לפי שמטמין לאורך מחר ולר"ח חמוס טפי שלא
 יתקרה לכן חיישין טפי ואפי' נחשב'ל כמאכל
 בן דרוסאי . ל' הטורים ודבדרי קת גדולי ישראל
 וכו' רמב"ם מכללל אפי' השבוי בתגור ואפי' גרוף
 וקטום אסור ואפי' נחשב'ל כל זכרו אם הוא
 מנעמק ויפה לו . והחבשנים שאדם ויהאן
 בתגור מערב שבת לאכול בשבת מנעמק ויפה
 לו הוא ומ"מ ליתנו בתוך התגור לכתחלה לעולם
 אסור לדברי הכל תשובות הרשב"א . וכתב
 הרא"ש יש יושבים לעשו' חפירה גדולה אלל מקום
 האש מרופפת בלביב' הביב ומסירין אותה
 וגורסין אותה ומטמנין בהם את הקדירה ומכסין
 אותה ומביאין ראייה . ויש לחלק . בהטמנה
 שמטמנין רוב העולם שמניח' הקדירה על גבי
 הכירה ומכסין אותה וסביבותיה צבודים אינו
 יודע טעם להחיר דלע"ז השגור לכתחלה לעולם
 כיון שיש חתה הקדר' אש שמוסיף הכל אסור
 דלמ' רבי יצחק קופא שטמן בה אסור להניחה
 על גבי גפת של זה' אלמא אצל שטמן בתימר
 כיון שמתנה על גבי דבר שמוסיף אש אסור כי"ש
 שהוא אסור כשהקדירה נתורה על גבי האש וגם
 על הטמנה של הרא"ש יש לפקפק מהא דקדירה
 שטמן וכו' אלמא שבויה היה מחלק להיחר כיון
 שאינו דרך הטמנה לשון הטורים :

(שנד) ה"ש"ב גדול הדור מהר"א מולין תגור
 סחוס המרדכי מחיר לקותרו
 בפרק צמה טומנין וספר הגדה חוסר

משום כתיבה ורחיקי מורה ע"י כוכבי' או
 חינוק כדלפ"ש . ובדליכא כל הכי אפי ע"י ישר'
 וכמדומ' לי שכן ראינו בחוספי' . ולחזור ולסוחמו
 אם יש בו נחלים לוחשי' שמה היו פסוקי רישיה
 אבל ע"י עובד כוכבי' מנהג פשוט להיחר וע"י
 ישראל אם אינו סוחמו לגמרי דלמא היו פרי עכ"ל :
 (שנה) רבינו אליעזר זמין אסר לומר לעובד
 כוכבים להוליח הקדירה בשבת
 כשנוגעת בנחלים וכל זה הגון הוא כי דבר שאינו
 עושה אינו לומר לעובד כוכבים ועושה שיבולי
 הלקט ואפס' שהישראל עלמו מותר להסיר
 הקדירה מעל הנחלים בשבת כוחל ואינו
 מנענע בגחלי' ואין מתכוין אליהם ואין מגדדן
 ממקומו . מרדכי פ"ק דשבת : (שנז) כ"ל דבר
 (שנו) כתב רבינו ישעי' האבני' שהאשה
 מכסה בהם הכירה מותר לעטמן
 בשבת כיון שטמנה בהן בערב שבת וי"ט שחל
 להיות בערב שבת הים מקפיד רבינו יהודה ב"ר
 נחן להטמין דסבירא ליה לאסור להוי כמו בנין
 ומפרש אחר כתב שאין להקפיד על כך . משבולי
 הלקט: (שנח) ובשמרליק נר בשבת מברך להדליק
 נר של שבת ויש אומרי' שאין לברך עליו ועוהנים
 טעם לדבריהם שאם יהיה דלוקה ועומל' אין
 צריך לכבות' כדי לחזור ולהדליקה וגם לא
 להדליק אחר' ואינו טעם . ועוד אומ' ר"ח שאם
 היה דלוק ועומד שלרץ לכבותה ולחזור ולהדלי'
 וכ"כר'ב עתרה המדליק נר של שבת יברך ר'
 משולם כתב שאין לברך על הדלקה נר בשבת
 כאשר הביאו התוס' ולא מסתבר' כוות' . יש
 חכמים שמאוי' לברך על הדלק' נר בשבת ויד'
 מאוי' שלא לברך משום לחובה היא כדלמרי'
 הדלקה נר בשבת מזהב' אך נהגו לברך על פי
 ר"ח בדרך האמת ואין דומה למים אחרונים מזהב'
 לנה מברכין משום שהן צבדיל סכסכה . ע"כ סמ"ק :
 (שנח) כת' רשב"ה שאין להדליק פתוח משח
 נר' אחת כנגד זכור ואחת כנגד
 שמור . וגם אין לו לאכול בזהר ביתו בלילי שבת
 אלא צריך לאכול במקום שקדליק על סם וידעת
 כי שלום אהלך משבולי הלקט . רוח המחבר
 אומר כי דבר זה להצריך ל' נרות אינו מחבר
 בשאר פוסקים ולכן אין העולם ידקדק בזה אבל
 אמת הוא כי נפש המקובלים מארץ אשכנז
 קדקדו בזה כי ראו ומאו' מן המבנה' לעשות כדי
 ליחד כנסת ישראל בהקב"ה כרמוי' בזכור ושמור
 בדבור אחד נאמרו וביחוד אחתי . והמבין השואלות
 הן הן לו : (שנח) כתב בעליות גדולי' דקבלו'
 שבת תלוי בשדלקת הכר כיון שקדליק הכר חל
 עליו שבת . והתוספות כתבו שאין להדבר תלוי
 בזה ואפי' אחרי שהדליק לא חל עליו שבת אלא
 תלוי בחפלי' של ערביה וכן כתבו הגאונים' שאין
 אסור במלאכה עד שיחפול ערבי' וכן כתב הר"ד
 שמשון

הלכות שבת והדלקת נרות

משמן והנני מוסיף על דבריהם שאם קבל עליו לשבות אסור לעשות מלאכה אך אם טעה שיהיה עבור שהחשיך ולא החשיך מותר וכן מלאכה בשם ה"ר אביגדור שאם הדליק בכונה שלא לעשות מלאכה אבל אם קבל בטעו' מותר וכן פסק ר"ח . ורבינו יעשיב ורבינו נסים ובעל המחור כתבו אפילו לבור מותרים בעשיית מלאכה אם קבלו שבת המעות ומלאכה בחשוכה הגאונים פעם אחת היה מעין אסורים שבחשך והדליקו את הנרות ולא הספיקו להחפול מנחה עד ששקעה רוב ונחפורו העננים ונראה שהמ' ולא התפלגו בערבית והיה שבות ביום והתחילו לכתוב ושאלו לחכמי ישראל ואמרו שאותם שהדליקו את הנרות אסורים להדליק ועשות מלאכה . אבל שאר אנשי הבית ומתירין להדליק נר אחר אבל אותו הגר שהדליק לשם שבת אסור ליגע בו ולהוסיף בו שמן ואפי' אם כבה אסור לטלטלה עד מולאי שב' ובמסכת ברכו' מביא מעשה אחי' כזה . ומפירש"י משמע שלבור שהתפלגו בטעו' אסורין בעשיית מלאכה שבה"ל : (שם) והבא שרוב הקהל כלה עליהם שבת המיעוט אסור במלאכה בעל ברם וכו"כ הר"ר יהודה ב"ר מרדכי דהאם הקהל אצרו ברוב היחיד שלא היה בכנס' אין רשאי לעשות מלאכה אפי' שאין רוצה לקבל עליו שבת עדיין מרדכי פ"ב דשנת . ובעל סמ"ג כתב ואפשר המדליק עלמו אסור במלאכה ואפי' המחבר ראינו מ"א מהר"י לנדא ז"ל שהכניג את מרת אמי כשהדליקה נר ש"ס להשיב מיד על הקרקע הגר שהדליקה בו והיתה שובב' מיד :

(שםא) כתב גדול מהר"י מוזן לפי דעת כמו' בפ' חפלת השחר יכול לקבל עליו את השבת מפני המנחה ולמעלה לנ"ט מהר"ם ב' שעות קודם הלילה שהוא חלק י"ב מכל יום השבת שהוא כ"ד שעות דומיא דשבת ששביעי' לחוספ' שביעי' הוי ל' יום חלק י"ב משנה . ויכולו דרבוותא שרו ללכול שלא במקום הדלק' הגר כמו שהמלא בתשוב' מהר"ם בהנה"כ מיימונית . אלא שבעל ספר האגודה סלךך וכוסיף לעשות נר' ארוכ' שלא יכבו קודם הלילה דלא"כ הוי ברכה לבטלה דשרגא בטיהר' למאי אהני מכל מקום נראה לי דסגי בנרות שנחדרים דהו' לתשמי' ולא ללכילה ובעי לנרובי כדכתב מהר"ם וגדולי זרפת נמשכים בסעודתם עד הלילה ובאשכנז מקדימים בזמן הקין ועל שניהם אני קורא ועמך כולם דליק' עכ"ל :

(שםב) פסק בפי' המלות מה שנוכחים שמדליקין ע"ש ומכבין הפחילות קדי שהאחו להשליכה יתיר הדין לרווחא דמילתא היא . וכה"ג פסק רבינו הלכתא דלין מדליקין אלא בפחילה מהוכב' וכן איתא בזה"ס ור"י חלק

וספק דבחרוך שרי אבל הכבוב כדי להדליק ולכבות א"ל לעשותו מרדכי פרק ב' דשנת : (שםג) אם כך דבר שמדליק' על גבי דבר שאין מדליקין אם כיוון להדליק אסור להקפות מותר . ופירש"י שלא כדרכו סביב אלא נתן הפסול תחת הפחילה שההא לפה שלא חטבל בשמן ורב אלפס פי' אפי' כרכו סביב וכן פי' הרא"ש : (שםד) פירש"י שאין מדליקין בקנבוס ולא בלמר גפן ור"ח החירו ונהגו כמותו וכו"כ הגאונים ור"י וכן המנהג לה"ט . ר' יוחאל הלוי חמה על שנהגו להדליק בלמר גפן דמטעם רוחא היא כל היואל מן הדק אין מדליקין בו אלא פשחן וכן פירש"י דקנבוס למר גפן יולאין מן העץ הולורא"ס כתב היואל מן העץ נקלף מן העץ לאפוקי קנבוס אבל למר גפן מדליקין בו משכ"ל : (ששה) יש מתי"ין אפי' שמן פסול ופחילה פסולה שברך יחד ועשה מהן נר שלא אשור אלא בשביל א' לבדו בחדר הגר אבל שכרכו יחד שרי וטעמא משום דלין נמשכין אחר הפחילה וכשכרכו יחד לא שייך להיטעם ור"ח אסרו ואם כך שעה ס' בי"ב הפחילה ועשה ממנה נר הגאונים אסורין ורש"י ורב אלפס מחירין וזהו הכהים הרא"ש : (שם) בספרד נהגו לומר וכוא רחוס כהסכנת שבת ובאשכנז ולרפת ואיטלי' א' אין לומרים : (שםז) בשויל"ה טהגין לומר לתחוס כשבת כמו בחול ואין נראה וכן במה"י יראו עיניו משנ' בפתיחתם ווא' ישמחו השמים ותגל הארץ וזהו מנהג שלטעו' שלא תקנו ברכת המג' ככבודו אלא לפי שהקני' לו 'קסוק' שישבן שמונה עשרה לזכרו' שהקני' לו 'אחיה' ברכ' וכיון שא"ה הפסוקי' בשב' למח' יאמרו בברכה ולא כהמנהג בבית רבי' שבבבל שא"ש מר עמו ישראל לעד וכתב בעל המנהגי שא"ל ושומר לאחיו ובוטחו וכו' :

(ששה) כתב רבינו שאין ליחיד לומר ברכ' ממנו אבות דבריו שלא נתקנה אלא בלבוז ומלגה אשכנז ולרפת שהיחיד לאמרה בלי ברכה ומתחילין במגן אבות עד זכר למעשה בראשית : (שםח) כתב רב עמרם טעה ולא הזכיר על שבת בערבית מחזירין אותו ורב משה גאון כתב יחיד שטעה ולא הזכיר אחת קדשה בלילי שבת אם שמע מש"ל מגן אבות מראש ועד סוף יאל ור' נטורואי כתב אפי' לא התפלג כלל ז' ברכות ושמע מש"ל מגן אברכה מראש ועד סוף יאל ור' יוחנן ותימה הוא לה"ט :

(שע) י"ח שחל בערב שבת נהגו שלא לשנות פי' במה מדליקין לפי שאינו יכולין ל' עשרתן ערבתן ויש שאין דומין אותו בכך משכ"ל . והעולם נהגו שלא לחומר : (שעא) ונהגו בכל המקומות שש"ל מקדש בכה"כ ואפי' חמה אין נחפשת זה המנהג דהא קי"ל כשמואל דלמר אין קידוש אלא במקום

וקדש עליהם היום ק' שיבדך בה"מ כח' רב
ח'פס שיבדך בה"מ של כוס אחר ואח"כ קידוש
היום על כוס שני אבל שתיין על כוס אחד לא
לפי שאין עושין מזאת חביל' ואר"י להזכיר של שבת
בה"מ חט"פ שמבדך קודם הקידוש וי"א שאף
בגמר סעודתו אין לבדך בה מיד ח"ל פורס
מפה ומקדש ומבדך המזיל ואלל מעט ואח"כ
מבדך בה"מ ולזה הסכים הרא"ש :

(שע"ח) כתב רב עמרם אחר שמקדש על הכוס
נוטל ידיו ומבדך ענ"י . לה"ט וכ"כ

ר' יעקב ז"ל . וכן פסק רב אלעזר דדריבער וכול
לקדש אבל רב עמרם כתב נוטל ידיו לא יקדש
על היין ח"ל על הפס דכיון דנטל ידיו עקר
דעתו מן היין וס' דעתו על הפס שבה"ל . אבל
חס נטל ידיו קודם לא יבדך על היין ח"ל על
הפס וכ"כ מהר"ם מי שמתכוון לקדש על היין שכה
ונטל ידיו לסעודה קודם קידוש הרי זה מקדש
על הפס לא על היין כיון שנטל ידיו לסעוד' וכן
כג' מהר"ם לקדש קודם אבל רש"ם פ"ה

דחמר רב ברונא הנוטל ידיו לא יקדש היינו דוקא
לרב דחמר רב קידוש שלא במקום סעודה הלכך
לא הוי הקידוש מענין הסעודה והוי הפסק בין
נטילה לסעודה הלכך הנוטל ידיו לא יקדש הוא
ח"ל יניח לאחר לקדש וי"א הוא בשמיטה ולא הוי
הפסק כולי האי . אבל לשמואל דחמר אין קידוש
ח"ל במקום סעודה וקיימא לן כוותיה יכול לטול
קודם הקידוש דהקידוש לא הוי הפסק ומיבו
לכתחלה טוב לקדש קודם כדחזינן לדברי בית
שמיא שמוזנין הכוס ואח"כ נוטלין לידים שלא
להפסיק בזמניה בין נטילה לברכה . ור"ם ור"י
כתבו דאפי' לכתחלה יבולין לטול קודם הקידוש
דקידוש לא הוי הפסק וכן היה מוכח הרא"ש ואני
חמה על מנהגו לדחוק ולהזיל אמריה דרב
ברונא מפשטיה לה"ט . ואני המחבר אומר כי
באשכנז וזרפת נהגין כר"ם ור"י לטול ידיו
תחלה: (שע"ט) ושוחה מלא לוגמיו י"א והוא רוצו
של רביעית ודלא כרב עמרם שכחב חס קדש ולא
טעם רביעיית לא י"א . ורבינו יעקב כתב שהיא
פוח' מרביעית שבה"ל :

(ש"פ) ואם יין מסובין ב' או ג' ולא טעם
המקדש וטעם אחר כמלא לוגמא .

כתבו הגאונים שלא י"א אח"כ טעם המקדש
וכ"כ בה"ג . וכתב עוד ואי אשתמי ולא טעם
זכותו אחריו מייחי כסא אחרינה וברין צבה"ג
ולא לר"ך לאהדורי ולקדושי והא דמשמע בירושלמי
דסגי בטעימת האחד פ' הגאון בשאר הדברים
שאינם טעונים כוס אבל הקידוש לא י"א אח"כ
טעם המקדש והרא"ש כתב שגם קידוש יולאים
בטעימה ח"ל ומיחו לר"ך אחד מן המסובין
לשחוח מלא לוגמיו: (ש"פ) ועל יין המבוטל רבו
דעו"ה ר"ך שמעיב כתב בשם רש"י שמבדכין עניו

במקום סעודה דהא אין מקדשין בבה"כ ח"ל
לאפקי אורחים דאלו בבה"כ כיון דהשתא ליכא
אורחים קרוב הדבר להוי' ברכה לבעלה . לה"ט
הא מלתא אחתפאקא מכמה שנין וזווחו כמה
גאוזי עולם ככרוכיח דאין קידוש ח"ל במקום
סעודה וכ"כ רב ח"ל גאון ור"ן ח"ל גי'אח. ואפשר
לומר דכיון דהקינו הקידוש מאוס אורחים אפי'
כיליכא אורחי' לא עקרו התקנה דוגמת מגן
לצות דתקנו בשביל עם שכשד' ואט"ג דליכא
עם לא סלקוהי חסוי' הרשב"ח סימן ת"ק . ורב
נערוגחי כתב מקדשין בבה"כ חט"פ שאין חובלין
לשם ואט"פ שאין קידוש ח"ל במקום סעודה
מפני שהטעמ' קידוש רפואה היא . ומה שטועמין
כל ה'בו' לאו משום דחוב' היא לטעום ח"ל
שחובה היא לשמוע קידוש לבד וכיון ששמעו
הקידוש י"אוי די חובתן וא"ל לטעום וכל דבריו
חמוסים ואי חיישר חילי' אבטליטי . וכ"כ רב ח"ל
שחס אין סם אורחי' אין מקדשין בבה"כ לה"ט :

(שע"ב) כתב רבינו נסים הא דלמרינן אין קידוש
ח"ל במקום סעודה ודוקא כשמקדשי'
במקום זה על מנה' לסעוד במקום אחר ח"ל
לקדש עוד וכבידו רחיק מן בירושלמי ורב ח"ל
גאון ובעל הדברות דחו ראייתו . ובתשובה
הגאונים מפרש הא דלמרינן אין קידוש וכו' חס
רואה במקום שבו סועד מקום שקדש שם
מותר שבה"ל: (שע"ג) אם החליט לחלוט מבטור
יום וחשכה לר"ך להפסיק ופורס מפה ומקדש .
וי"א שמקדש כמו בשאר פעמים שמבדך על היין
ואח"כ על הקידוש ומיחו בירושלמי אומר חס
הוי שוחים תחלה שא"ל לבדך על היין וכן פסק
הרי"ך גי'אח: (שע"ד) ולענין המזיל ח"ל לבדך
ח"ל מקדש ואוכל בלי המזיל וכ"כ ר' יעקב ובעל
הדברות שבולי' ה"קט. ורב אלעזר כתב ש"ל לבדך
המזיל וכן ר"י ז"ל ולזה הסכים הרי"ם שיש
לבדך בפה"ג חס שחב תחלה ח"ל המזיל יבדך .
וגר' מדבריו שאם אין לו יין ומקדש על הפס
שגם המזיל ח"ל לבדך . וכ"כ הרי"ך גי'אח .
כתב ר' אלעזר ח"ל קידוש אבל להבדלה אינו
מפסי' ובעל הדברות ז"ל כתב הא דחמר שמואל
כשם שמפסיקין לקידוש כן מפסיקין להבדלה
מסתברא דליכתח' היא משבה"ל :

שעה כתב רב סעדיה גאון ז' שאכל בליני שבת
אחר הקידוש ואם לאו לא י"א ידיו
חובתו של קידוש והגאונים כתבו דסומא ח"ל
להבדיל רק בחפלה . מהשבות הרשב"ח סי'
ס"ח: (שע"ו) ואוחם בני חסם ההולכים לעשות
קידוש לאתגמות בבתיים וחורים לחכול בביתם
ה'אתמות יולאות וסם אינם יולאים וכן נוהגים
שלא לשחוח בבית האלמני' חט"ג דשעת הבלכה
מוכחת שהיו רגילין לשחוח בב"כ מכוס של
קידוש עכ"ל סמ"ק: (שע"ז) ואם גמר סעודתו

הרכות קידוש של שבת

שהכל וכו' כר"ץ גיאות. יין שנחבשל אפי' מעט . וכן אם נפל בחבוב מעט דגש מצרכין עליו שהכל . וכו' רב האי גאון כיון שבחן האור תחתיו והרתית אין בו משום גלוי ולא משום יין נסך וכו' עליו קידוש היו' ואין נראה לבעל היטו' דכהן ללא גרע מקודמיו דליחא בירושלמי שיואלין בו נפסח ידי חובת ל' כוסות וכו' ר"ת ור"י שמקדשין על המנושל וכן הסכים הרמ"ם לה"ט . וכן הרשב"ה בחשבונו וכן בעל סמ"ק והרמב"ם כתב אין מקדשין אלא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח לפיכך אם נחערב בו דגש או שאר מקדש' אפי' כטיפ' חרול בחבי' גדול' אין מקדשין עליו וכן היו מורין בכל המערב ויש מחירין לקדש עליו שלא אמרו הראוי לנסך על גבי המזבח אלא להוליא : אגולה או ריח רע או מבושל שאין מקדשין על אחד מאלו לה"ט . ומנהג אשכנז וכל גדולי' לקדש על יין מבושל אם אין לו אחר ואפי' אם יש אחר שאינו טוב : (שעב) בתשובת הגאונים ז"ל לא מנבייא על חומר' פגומ' דלא מקדשין אלא אפי' אחיה פגומה למחוז גיה חמרה לקדושי חסורו' ישעיה כתב בשם רבינו שמואל דקפיד לכתחילה משמע אכל אם אין לו יין אחר מקדשין עליו משכ"ל ולמעלה בכלכות ברכות כתבתי דין פסוס : (שפג) בפסוק שאין יין מלוי מקדשין על פסוס ועל שאר המשקין דהוה חומר מדינה ופי' רשב"ם כשאין מלוי בכל העי' נקראו שאר משקין חומר מדינה ומקדשין עליו ויש מפרשין דלא הוה חומר מדינה אלא שלא יכיל גדל מהלך ויס אחד יין סביב העיר . ומדברי הרמב"ם נראה שאין מקדשין על חומר מדינה . שכתב מדינה שרוב יינה שבר אף ע"פ שאין מקדשין עליו מבדיל' עליו הואיל והוה חומר מדינה . לה"ט . ואני המחבר נראה ליישב לשון הרמב"ם שאינו חולק על חבדיו כלל . שכתב מדינה שרוב יינה שבר ר"ל עיר שרוב יינה שבר אכל מיעוטה שותין יין ממנו לא יטו נקרא חומר מדינה לקדש עניו וזאת' שכתב אח"כ שמבדילין עליו הואיל והוה חומר מדינה כוננו שנקרא חומר מדינה לענין הבדלה מאחר שרוב העיר שותין השכר ותדע שכך כוננו מדלא קאמר סתם מדינה שיינה שבר שהיה משמע שכולם שותין שכר אלא ש"מ דוקא שכר קתי מיעוטה שותין יין ממנו וכי תימא זו אינה ראי' דהא דנקט הרמב"ם רוב יינה שבר ולא נקט סתם להודיעך כח הבדלה דאפי' דמעוט' שותין יין אפי' לענין הבדלה קרוי חומר מדינה א"כ היה לומר' דבריו ולי' כך מדינה שיינה שבר א"כ ע"פ שאין מקדשין עליו מבדילין עליו אפי' מיעוטה שותין יין הואיל והוה חומר מדינה כי כן דרך הפוסקים והמתחרים לבאר היטב דבריהם במראה ולא לדבר במידות כמו שהתאסר .

וא"כ נוכל לומר דהא דאמר הגאונים שמקדשין על חומר מדינה היינו במקום שאין יין מלוי כלל וכן נראה מדברי' : ובפרט לדברי רשב"ם לטעם דאמר סג"ר שאינו גדל מהלך יום אחד סביב לעיר . ועל הפתחה ר"ת שאין מקדשין עליו ורשב"ם כתב שמקדש' עליו וכו' רב עמרם וכשמקדש על הפת מצרך ברכת המוליא ואינו פורס וגומר הקידוש ופורס . וכו' רב האי גאון . והרמ"ם כתב שמקדשין על השכר אם היה חומר מדינה . ומכ"מ יותר טוב לקדש על הפת כיון שהסעודה היא לכבוד שבת אבל בסעודה הבקר יותר טוב לקדש על השכר אם הוא חומר מדינה פי' שיבדק עליו שהכל קודם לברכה המוליא שאם יבדק על הפת החלה א"כ אין שם שום ש"י : (שפד) רב עמרם כתב שאם יש לו כוס של קידוש ואין לו כוס של ב"ה"מ כל זמן שלא בדק ב"ה"מ לבדק ברכה אחרונה עליו והרמ"ם כתב דיון לפני המזון נסטר בב"ה"מ אפי' אין לו כוס בב"ה"מ כיון שכל להמשיך האדם לתאווה המחלה חשוב כדברים הבאים מחמת הסעודה וכו' ש' בכוס של קידוש שהוא לרין סעודה ע"י דקיימא לו אין קידוש אלא במקום סעודה : (שפה) בתבו הסתם' דנחמד אחד מפינה לפינה לא שייך שמו במקום לענין קידוש במקום סעודה אפי' החדר גדול הרבה ורב שר שגום גאון כתב כל זמן שהיה חומר מותר אפילו מבית לחצר ואם לאו אסור . לה"ט : (שפו) מצאתי בשם רב עמרם שכוס של קדוש לרין לבדק אחריו כל זמן שלא בדק ב"ה"מ וכו' דלית ליה חמרה וכו' של ב"ה"מ . ולמפרש אחר מלאחי דכוס של קידוש אין טעון ברכה לאחריו כברי' יש לשחות בתוך המזון . משכ"ל : (שפו) כתב גדול בדורו מהר"י מולין דמקרי אין קידוש אלא במקום סעודה אפי' בראותו הקוס עלמנו שקדש אם אין דעתו לאכול עס לאתרי ואין חילוק לזמן הק"ר או לזמן מרובה . אלא אם היה דעתו לאכול עס מיד אפי' אם היה הולך לדרך גדול ומחוק כך שוכה עד שיגיע לשם חשוב במקום סעודה לפי בירושלמי ואפי' בטרקלין גדולים חשוב מפינה לפינה במקום סעודה עכ"ל הרב : (שפה) מורינו הרב ר' אברהם שמעתי הטעם שמסכין הפת גם בשחרית בשבת היינו הטעם שאם היה מגולה כ"ס לרין לבדק על הפת החלה מפני שהוא קודם בפסוק דמשמע בברכה . מרדכי פי' ערבי' פסחים : (שפט) ראיתי כתב על שם הגאונים מי שקדש לאנשי ביתו ונח אלא אגשים אחרים אינו מקדש להם ואני תמה אם כתב כן הגאונים וכו' מחלקין אם נח אלא אחרים שאין יודשין לקדש מקדש להם אלא אם יודשין לקדש אין מקדש להם : (שצ) כתב בעל התרומות מי

גה"י

משלמי יודע לקרות חזן מספיק שיעיין עם מי שקור' ללאו הכר בשבת ויש מהיריון והכי מסתבר טפי שזינו שמיני טרוד בקריאה יותר שיעיין עליו משאם היה טרוד בקריאתו : (שצא) בספר התרומה כתבנו פ' פ' וט' שחל להיות בשבת בבב"כ יש להחזיר מפני שנתנו לב זה על זה . ויש אסורין מ"מ לראש שמוחר לקרות במה מליקון לאור הכר שטרי הוא מזכיר אסור שבת וחזק ישכה :

(שצב) נוהגין באשכנז בשבת ל' בריך שלחמך אחרי משנת אחזו מקומן וחז"ל מוסיפין מזמורים ובטוליטול"ח או' המזמור"ה תחלה וחז"ל ב"ש ואח"כ מזמור שיר ליום השבת ויותר נכון מנהג אשכנז ל' כל המזמור' בין ב"ש לישבת כד' שיהא לכלם ברכה לפניהם וברכה לאחרים : (שצג) ובשבת ח"א מזמור להודף האשגזו שאין קרבן חודה בשבת ואינו טעם של עיקר : (שצד) נוהגים באשכנז ל' בשבת שבת בקדושה ומקומך מלכנו תופיעי' אז בקול רעש גדול וכן בלרפת . והכי סדר רב נטרונאי גאון ריש מהיבטא דמתא מהאיבא בתי"ש ויאפיה ח"א . ובכ"מ או' איש' יתנו לך בקדושה חזן מבאשכנז ואני המהבר נפלאחי מאד על מנהג אשכנז שאינם חומרים כתר יגו . לך כי זה מזכיר בכל ספרי המקובלים וכוחים כונת השבת על דרך הקבלה ואי איש' חילי אחקן לומר כתר במוסף ובקדושה של יולר בשבת אז בקול רעש וממקומך מלכנו כסדר ר' נטרונאי גאון :

(שצה) אם הלר"מ בשבת פי' ר"י שאין המפטיר לריך להזכיר ולומר חת יום המעוה הזה וחת יום ר"ח הזה חלל ח"ל לחתום ב"חורש' ורבינו ישעיהו פסקו כמו ר"י ובעל המאור ובעל הדברות לא פסקו כן . והגהון בקמחי וכן המנהג משב"ל :

(שצו) רב הל"פ פסק דהמפטיר עולה למנין שבעה וכן ר"ת ורב נטרונאי כתב משמים דרבנן סבוראי ביבא דקרו שחא ומפסיק בקדישא וחדר מפטיר אינו עולה וקריבא דלא הפסיקו בקדישא קממי הפטיר עולה . ורבינו ישעיהו כתב המפטיר אינו עולה משב"ל והעולם טוב שאינו עולה : (שצז) כתב רבינו ישעיהו מה שכתבו שהמפטיר קורא הכוספ' ומפסיקין בקדיש בין קריאת התורה לקריאת המפטיר נח"ל לי שקריאה הכוספין אינה חוב' שהרי אינה נזכרת לא במשנה ולא בתו' ולא בתלמוד בבלי וירושלמי ואינו חלל תקנה גאונים וראשי ישיבות . ולכן תקנו שיקראם אחר שאינו ממנין השבעה שהם חובה . אבל ר' פרשיות ופרש"ח ר"ח שהם חובה ליום וקובעין הפטירה אחרת לריך שיקראם אחד מן ח"ל הלכך טוב ויש לקרוא ששה בפרש"ח ה' השביעי בפקה הטפ"ס ואח"כ חומר הקדיש ואחר כן חומר שלי

המשלמי קורא לנכד התורה בפרשה כוספת בקריאת השביעי משב"ל . כל המשלמי פרושיות עם הכבוד משלמין לו ימיו ושמותיו ואפילו עטר' ודיבון ופירש"ח ח"פ שאין בהם תרגום ואפי' זה ח"פ' ראונו ושמונו וכיוצא בכן לריך לקר' שלשה פעמים . ויש מפרשים דנקט עטרוח ודיבון לפי שיש ספרים שכתוב תרגום ירושלמי ונקט עטרוח ודיבון ח"פ ח"פ שא"ל כל כך תרגום ואפי' זה ראונו ושמונו ח"ל לקרותו ג"פ ומכ"מ נכדו להתמיר כרש"י לט"ט : (שצח) כתב מורי יעלה עששו שאין לנו מהרים בלשון בבלי מפורש הוא הלאו שיש לכל לשון והירא דבר ה' יולא ידי מלכזו לקרות תרגום ולעו . ורב נטרונאי כתב אחס שפרשין הפרשה בלשון לעו ואו' שא"ל לתרגום חזן יולאין ידי חובת דאמר' מפורש זהו תרגום משב"ל . וכתב סמ"ג ואני דנחי לפני רבותי שכתירו מושיל יותר מהתרגום וכדו לי רבותי ע"כ : (שצט) י"א הא דאמר' שריך להקדים של מנהג הודם של מוסף היינו דוקא שריך עתה להתפלל שחזין כגון שרואה לאלו ואחר לי לאלו עד שיתפלא מנהג תחלה . הלכך כיון שריך להתפלל שחזין של מנהג קודמת שיהא חדירה וגם הוא עיקר זמנה חלל ח"ל להתפלל עתה הפלה מנהג יכול להקדים של מוסף ולהתיר של מנהג עד דמדומי חמה . והתוס' לא חלקו שבתו טעם לבזר ביו"ט בשמחה חתפלה יולר עד אחר שש שעות ומחלה שיקדים תפלה המנחה לתפלה הכוספין . והרמב"ם כתב שיש מי שבורח שאין כן בלכוד כדי שלא יטעו . הרא"ש כיה טובה ביום הכפרים כשמאחרים תפלה יולר עד אחר שש שעות ומחלה שיקדימו תפלה מוסף ביחודי כדי להתפלל בזמנה :

(ת) נראה דחפ"י לרב ברוג' דאמר נטל ידיו לא יקדם דוקא שידקדוש הלילה קאמר דשיך ביה דפסק טפי אבל בקידוש היום כיון שאינו חלל ב"פ הגפן מודה שיכול לנטול ידיו קודם . אבל הרמב"ם כתב מלוא לברך על היין בשבת קוד' שיסוד ומנרך בפכ"ג בלבד ושוה וחז"ל כ' נטולי ידיו וסווד וריך שיהא ג"כ זה הקידוש במקום סעודה ושלא יטעום קודם . וראוי לראש' שהיה שוה מים בבקר קודם תפלה כיון שלא חל עליו קידוש עד לאחר הפה חזן אסור לטעום :

(תא) הר"ב ר"ח מומין פסק דאסור להחמנות עד שש שעות בשבת וכתב רבי אבי"ה חלל תפלה ובתלמוד שרי לטעוני ולתענות דקיי"ל כ"ר' דאמר או כולו לכתו טעו לגבוה וממרכי פי"ק דשבת :

(תב) בהגדה מלאו תלמידיו של ר"ע את ר"ע שהיה כוכב בשבת אמרו לו תלמידיו למדתו רבינו וקראת בשבת עוגג אחר לכם וכו' עוגג שלי

הזכות שבת

שלי. יש מוכיחין מלחן שאדם שמזיק לו לחילתו
לאו טעם שלא לחבו וכמעט שהוא אסור לחבו
דכא יאמר ליה כמה שאוכל שבה"ל :

(תג) ר"ח הכריז שלא לחבו בין מנח' למעריב
בשבת משום דליחא בדרש' מדרש כל
השוחה מים בין השמשות כאלו גזל את הים
וכו'. ועל כן הכריז לעשות סעודה שלישיה
קודם המנחה והרמב"ם כתב מהפליגים מנחה
ולח"כ קובע סעודה שלישיה וגרסא דכתיב עדיף
מפי דכיון שהגיע זמן המנחה אסור לחבו עד
שיחפול לה"ט. ומנחה אשכנז ולרפת לחבו
סעודה שלישיה אחר המנחה :

(תו) כתב הרמב"ם גם בסעודה ג' קובע
ברכה על סיון החלה ובולע על

ב' ככחה וכן חיפה במכילתין. לה"ט. וכ"כ
מורי יעקב ז"ל שה"ל והרא"ש כתב שלא יברך
על סיון החלב. וכן הרשב"א בחובותיו אבל

היה בולע על שני ככרים וכן מהר"ם לה"ט
ומלחמי טעם לדבר שבה"ל (תה) יש מביחין
ר"ח שהמפסיק על שלחנו ומבדק ב"מ בין שני

השפלים טענה הוא בידם ולא יאלו ידי חובתן
גנ' סעודות. אמנם ראז"ה כתב דאפי' לא

נדר בינתיים בשבת בשחרית. יכול להמך סעודה
ג' על האור"ט ובלא הוצא מין מאלל הבא ליחור
וכיון דאין רגיל בחול לחבו המאלל המיותר

הוא שקורין שורט"ו ובלא חיבה היכרה. מרדכי
צ"ד דשבת : (חו) ובחלוק שלם סעודות נחלקו
בכך דשבת יש מהם שאומרים שאין מקדימין

סעודה שלישיה קודם ד' שעות והביאו ר"ח.
ובעל היראים דחה ר"ח ור"י יעקב מערי"ש

חלל שאלת הלום אם יולא אדם גנ' סעודות
בהפסיק בסעודה שחרית בפריסת מפה וב"מ

והשיבו שאינו יולא. ובשם מהר"ר אברהם ב"ר
יוסף מלחמי שיואל. וכן השיב מהר"ר אביגדור

דכ"ד דכ"מ חשבו הפוסק אבל בפריסת המפה
לחול לא יספיק וכן ר"ח אלא מורי טוהב

שבה"ל : (תו) ו"א שיכולים להפליג על סעודות
במיני תרגומא פ"י מאלל העשוי מחמשת מינין

על דגן וכ"כ ראז"ה במרדכי. ר"י ח' שר"ך
לעשותם בפת וכ"כ מהר"ם והביאו הששב"ך

כמו הרגום ירושלמי בפסוק אכלו ביום. וכ"כ
מהר"ם שר"ך אדם לעשות סעודה ג' ביד
בניסן שחל להיות בשבת קודם זמן מנחה קטנה

כדי שיחבל מזה לחיאבון. ורבינו יעשיה כתב
שיואלין במיני תרגומא וכן הילכת' וכן היה נוהג

ר"י ב"ר יבודה. ומורי יעלה ז"ל היה מקפיד
בפירות של שבעת המינין. שבה"ל. ואני המחבר
ר"ח גדולי אשכנז ולרפת נוהגים לעשות ג'
סעודות בפת. וכן נכון לעשות משום ואל
טעום וכו' : (תח) ר"ח כתב להר"ר משה כי

הכסים חייבות בנ' סעודות אפי' דהו מ"ע
שהזמן גרמא דחף הן היו בלחית כנס דלחם

משנה וכן חייבות לבלוע על שתי ככרות. מרדכי
פ"ד דשבת : (תמ) מה שהכנו העולם שכל ימי

השבוע מהעוררין בנדר צבית הכנס' לחפ"ה או
ללמוד וצבית ימיים יותר בשחרית זהו טעמו של

דבר שכל ימי השבוע נאמר בחמיד של שחר
בבקר בבקר ובהמיד של שחר בשבת לא נאמר

כן אלא וביום השבת ולבין זה משמע אחר
כדמשמע ביומא וטעם זה שמהר"ם ב"ר יבודה

בעיר רומא מפי רב האי גאון. מרדכי פ"ח
דשבת: (תי) כתב רב ששה גאון הטעם שאומרים

דקרקב בשבת לומר שהוא לזוק דכיון על שמה
משה רבינו בלוחה שעה. וגם הכנו שלא לקבוע

מדרש בין שתי החפלות משום שהכס שמה בתי
מדרשות בטלים. ויש שמוכיחים שלא מה בלוחה

שעה. ומה שאומרים דקרקב משום הרשעים
כשחזרין לגיהנם במולאי שבת :

(תיא) טעה במנחה בשבת והזכיר י"ח ברכות
ולא הזכיר של שבת. כהב רבינו

יחזק אעפ"י שלא יאל בלוחה הפלה ואלו מזכר
מבעוד יום היה לר"ך להפליג ז' ברכות אפי'

הכילה יתפלל במולאי שבת שחי' שיון שכבר
התפלל שמונה עשרה ברכות וחכמי פרוז"ל

אף כיון שלא יאל יזי חובתו בלוחה הפלה הוב
כאלו לא התפלל ולר"ך להתפלל שחיס לערב.

לכן היה חומר ר"י שהכנו ללאת ידי ספיקא
להתפלל לוחה בערב שחורט נדבה ואפי' לחדש

בה דבר דכיון דמתפלל לוחה מספק חין לך
חדוש גדול מזה. לה"ט : (תיב) הא דקאמר

בגמ' שלם התחיל בשבת ב"ח ברכות גומר
הברכה שנזכר בה. כתב הרשב"א דוקא שחרית

ערבית מנחה אבל מוסף חזק זה מקום ל"ח
כיל הלכך פוסק אפילו בשאלע ברכה והר"מ

פירש דוקא ברכת אלה מונן אבל בשאר ברכות
פוסק. משבה"ל : (תיג) כתב רבינו משולם

שבת שיש למחרת ר"ח א"ל דקרקב זק. וגם
בחול חין נופלים שבתחון במנחה שלמו ודעיים

שאותו היום שמת משה ב' באדר מת ולא היה
ר"ח וי"ט לכן בכל מקום שלמו יבולים לחותו

מפני שזה דבר כמו עפשי מפני ר"ח דוחין
לוחו וסוד שלא לומר שצביל אסרו חג ביום

ראשון ובעי"ט או חנוכה או חולו של מועד
משבה"ל: (תיד) גר"ך להזכיר נחמינו ופרש"י דא"ל

לא להתחיל בשל שבת ולא לסיים בשל שבת אלא
מתחילין בנחמה ומסיימין בנחמה ובין ירושלים

הרינחמהכל היכא דמתחיל בין רחס בין נחמינו.
ורבי יעשיה פירש מתחיל בנחמה נחמינו ומסיים

בנחמה מנחם עמו ישראל בניני ירושלים. וכ"כ
ר"ח וה"ג ור"י. שבה"ל. ומנהג אשכנז לומר

רחס. ובאשכנז יאל מתחילין נחמינו :

כהב